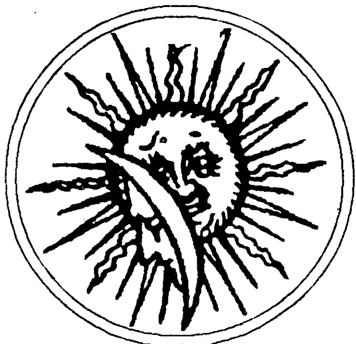

Наша Слова

Культурна-асветніцкая штотыднёвая беларуская газета

(Выходзіць з сакавіка 1990 г.) **№ 13 (329)** 27 сакавіка — 3 красавіка 1997 г. Кошт -- 1500 рублёў

А ШТО Ў КАЛЕНДАРЫ? Стар.2.

БЕЛАРУСКІ ШЛЯХ ТАМАРЫ АНТАНОВІЧ Стар.3.

БАЛЮЧАЯ СТРЭМКА... *З ДЗЁННІКАЎ МАКСІМА ТАНКА* Стар.4.

TV - *праграма* Стар.7.

ПОСТУП ТЫДНЯ

●**Намеснік прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь Уладзімір Русакевіч, выступаючы на старонках рэспубліканскага друку, сказаў:** "Захаванне ўзроўню бюджэтнага фінансавання ў галіне культуры (у 1996 годзе было выдзелена 264,6 мільярда рублёў з рэспубліканскага бюджэту, што складала 93,3 працэнта ад плана), намаганні мясцовых адміністрацый дазволілі затармазіць працэс скарачэння сеткі ўстаноў культуры ў большасці абласцей, хоць у 1996 годзе колькасць бібліятэк зменшылася на 72 адзінкі, закрылася 107 клубаў, з іх 90 — у Гарадзенскай вобласці. Цяпер у Адміністрацыі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь знаходзіцца праект Указа Прэзідэнта "Аб мерах па дзяржаўнай падтрымцы творчых саюзаў". Гэта будзе вельмі важны і значны дакумент, якога чакае творчая інтэлігенцыя рэспублікі". Ці не пара ўжо праект Указа зрабіць рэальнасцю, пакуль не пазакрываліся апошнія клубы і бібліятэкі!

●***На Нацыянальным савеце па працоўных і сацыяльных пытаннях,*** *пасля даволі працяглых спрэчак, прафсаюзы ўсё ж пагадзіліся з прапановай урада павялічыць з 1 красавіка "мінімалку" да 150, а тарыфную стаўку 1 разраду — да 170 тысяч рублёў. Аднак канчатковае рашэнне па мінімальнай зарплаце яшчэ наперадзе — гэта кампетэнцыя Саўміна і Прэзідэнта.*

●**У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі прайшла выстава "Беларуская кніга-96".** Выпускам літаратуры ў мінулы год займаліся, акрамя дзяржаўных выдавецтваў, больш за 100 розных арганізацый, і ў выніку пабачылі свет 3809 назваў кніг і брашур агульным накладам 59,1 мільёна асобнікаў. Дзяржаўныя выдавецтвы асноўную ўвагу ўдзялялі выпуску сацыяльна значнай літаратуры. Летась у серыі "Школьная бібліятэка" з 77 запланаваных кніг выйшла 72. А ўсяго юныя чытачы атрымалі за год 512 назваў кніг. На жаль, толькі 73 з іх выйшлі на беларускай мове.

●***У СНД пачалі ствараць адзіную адукацыйную прастору.*** *Першым крокам у гэтым напрамку стала арганізацыйнае пасяджэнне Савета на супрацоўніцтве ў галіне адукацыі дзяржаў-удзельніц СНД, якое адбылося ў Менску. Старшынём Савета быў выбраны міністр адукацыі Беларусі Васіль Стражаў.*

●**Сёлета Магілёву спаўняецца 730 гадоў.** Мяркуючы па ўсім, гарадскія ўлады вырашылі адзначыць гэтую дату на творчым уздыме. Упраўленне культуры гарвыканкама аб'явіла конкурс на лепшыя песню, верш і тэматычную карціну, прысвечаныя гораду-юбіляру. Імёны пераможцаў будуць аб'яўленыя ў канцы траўня ў час святочных урачыстасцяў.

●***У Маладзечне ў чацвёрты раз адбыўся тэатральны фестываль "Маладзечанская сакавіца".*** *Фестываль стаў своеасаблівым тэатральным аглядам перад чарговым з'ездам Саюза тэатральных дзеячаў Беларусі, які пачаў сваю працу 26 сакавіка.*

●**Дзяржаўны народны акадэмічны хор Беларусі імя Г. Цітовіча адзначыў сваё 45-годдзе. Віншуем!**

●***У цэнтры Менска на праспекце Ф. Скарыны, 12 адкрылася*** *новая галерэя "Мастацтва" Беларускага Саюза мастакоў з прэзентацыяй выставы твораў акадэмікаў жывапісу і графікі грамадскай Беларускай акадэміі выяўленчага мастацтва.*

●**Гарадзенскі дзяржаўны універсітэт мае намер адкрыць свой філіял у Лідзе.** З гэтай нагоды ў Ліду прыязджала рабочая група з ГДУ на чале з рэктарам універсітэта Л. Ківачам.

Падрыхтаваў В. Ш.

БЕЛАРУСКАЯ АСАЦЫЯЦЫЯ ЖУРНАЛІСТАЎ ЗВЕРНЕЦЦА ДА ГЕНЕРАЛЬНАГА ПРАКУРОРА

На пасяджэнні рады Беларускай асацыяцыі журналістаў практычна цэнтральным пытаннем парадку дня стала абмеркаванне парушэнняў органамі аховы парадку права на свабоду слова (запісанае ў абедзвюх канстытуцыях) і захоп журналістаў у часе выканання імі сваіх службовых абавязкаў, таксама абароненых Канстытуцыяй Рэспублікі Беларусь. Выканаўчы дырэктар БАЖ Ігар Рынкевіч расказаў аб тым, як яго затрымалі, а потым судзілі нібыта за тое, што ён лаяўся матам, таптаў зялёныя насаджэнні і адначасова здымаў мітынг відэакамерай. Народ іранічны, журналісты пыталіся ў Рынкевіча, калі гэта ён навучыўся ўвогуле працаваць з відэакамерай і дзе яна потым падзелася. Жарты былі сумныя, бо ў раённым судзе ні тлумачэнні самога Рынкевіча, ні ягонай сведкі Вольгі Тарасевіч не былі ўзятыя пад увагу і журналіст быў аштрафаваны на 1 мільён 300 тысяч рублёў.

З парушэннем заканадаўства, адзначалася на пасяджэнні рады БАЖ, былі затрыманы пры выкананні сваіх абавязкаў шмат яшчэ якія журналісты. Іх груба хапалі і штурхалі ў спецаўтобусы і "варанкі". Журналіста газеты "Свободные новости плюс" Сяргея Маліноўскага ўвогуле затрымалі далёка ад месца маніфестацыі, калі той на супрацьлеглым ад месца акцыі баку плошчы Свабоды ветліва спытаўся ў міліцыянера, ці можна перайсці зараз вуліцу па пешаходным пераходзе. Сярод затрыманых апынуліся рэдактар аддзела інфармацыі "Белорусской газеты" Раман Якаўлеўскі, карэспандэнт агенцтва БелаПАН Генадзь Барбарыч, намеснік галоўнага рэдактара газеты "Имя" Ірына Халіп, фотакарэспандэнт "Народнай газеты" Сяргей Грыц, карэспандэнт радыё "Свабода" Алесь Хмяльніцкі, журналісты газеты "Свабода" Альгерд Невяроўскі, Гальяш Патаповіч і Алесь Дашчынскі, а таксама замежныя журналісты "Берлінскай студэнцкай газеты". Пералік затрыманых няпоўны. На радзе БАЖ прынятае рашэнне ад імя Беларускай асацыяцыі журналістаў звярнуцца да генеральнага пракурора Рэспублікі Беларусь з заклікам абараніць законныя правы журналістаў на бесперашкодны збор інфармацыі, прадугледжаныя Канстытуцыяй, і пачаць расследаванне выпадкаў судовай расправы над карэспандэнтамі.

На радзе абмеркаванае таксама пытанне аб практычным ажыццяўленні пастановы з'езда БАЖ па стварэнні Фонду абароны прэсы.

Ул. Ас.

У Дзень Волі, у Вербную нядзелю

23 сакавіка ў часе святкавання 79-х угодкаў абвяшчэння Беларускай Народнай Рэспублікі не было міру на вуліцах Менска. Нават на пляцоўцы Чырвонага Касцёла "людзі ў штацкім" хапалі моладзь, імкнучыся не дапусціць святочнага шэсця нацыянальна свядомых грамадзянаў. Тым не меней, неяк адразу ўзнікла шчыльная калона, над якой узвіліся бел-чырвона-белыя сцягі. Напады на дэманстрантаў пачаліся таксама адразу, а ля перакрыжавання праспекта Скарыны з вуліцай Казлова на іх ужо абрынулася мноства падраздзяленняў амапаўцаў з дубінкамі і газам. Людзей хапалі прама з тратуараў, білі і цягнулі ў "варанкі". Прычым з асаблівым імпэтам вялося "паляванне" на тых, хто размаўляў па-беларуску. Зноў пралілася кроў... Так быў адзначаны нацыянальны Дзень Волі, а з ім і святая Вербная нядзеля па каталіцкім абрадзе.

Л. М.

Удзельніца тэлефестывалю "Усе мы родам з дзяцінства" з г. Дуброўна дзесяцікласніца **Алеся Мянзуранка.**

Фота Аляксандра ХІТРОВА, БелТА.

Уладзіслаў АСІНАВЕЦ

Развітальнае
(Песня пра Дзяды)

Падаруй мне усмешку,
Калі пацалунак не можаш,
Пажадай у дарогу,
Хай не слепіць мне вочы туман.
Мне ісці ў тую далеч,
Адкуль халады і завеі,
Дзе ні болю, ні суму, | 2 разы
Дзе начуе груган.
І забудзеш — навекі
Цемра ночы схавае,
Супакояць мне сэрца
Ледзяныя абдымкі зімы,
Перашэпча яліна
Голас мой развітальны, | 2 разы
Вольны вецер развее
Мой апошні уздых.
А успомніш, паклічаш —
Сонца дрэвы абудзіць,
І на крылах надзеі
Прыляціць летуценне вясны.
І тады я вярнуся,
Вер, к табе я вярнуся, | 2 разы
Разам стаць на малітву,
Сцерагчы твае светлыя сны.
Сцерагчы твае светлыя сны...

Грамадскі рух

Алесь АСТРОЎСКІ

ТБВШ у Гародні дзейнічае актыўна

Перадгісторыя

Становіцца ўсё больш зразумелым, што беларусізацыя ўсёй сістэмы адукацыі залежыць у першую чаргу ад працэсу беларусізацыі **вышэйшай школы**. Гэта абумоўлена тым, што менавіта вышэйшая школа здольная стварыць прэстыж беларускай мове, неабходны для адпаведных зрухаў ва ўсёй сістэме адукацыі. Так, калі б усе ці большасць ВНУ былі беларускамоўнымі, навучанне дзяцей у пачатковай і сярэдняй школе па-беларуску перастала б быць праявай толькі патрыятызму бацькоў, на што здатныя далёка не ўсе з іх.

У спрыяльных умовах пачатку 90-х гадоў дамінавала меркаванне, што беларусізацыю трэба пачынаць з дзіцячых садкоў і першых класаў школ. Зараз мы з прыкрасцю назіраем, як хутка сённяшнімі чыноўнікамі разбураецца тое, што было зроблена на падставе такога падыходу.

У ВНУ, у адрозненне ад школ, працуюць больш незалежныя людзі. Значная частка з іх разумее ненармальнасць і нават шкоднасць для будучыні свайго народа такой сітуацыі, калі беларусаў у Беларусі даводзіцца навучаць на мове народа іншай краіны. Таму, нават у сённяшніх неспрыяльных абставінах, ва ўмовах адчувальнага адміністрацыйнага ціску, многія выкладчыкі ВНУ не дазваляюць прыніжаць уласную годнасць і працягваюць весці навучальны працэс па-беларуску. Аднак гэты людскі патэнцыял выкарыстоўваецца ўсё яшчэ недастаткова.

А між тым, выкладчыкі ВНУ, якія прыхільна ставяцца да беларускамоўнага навучання, маглі б быць аб'яднаныя ў грамадскую арганізацыю, здольную спецыялізавана, прафесійна і эфектыўна спрыяць вырашэнню асноўных праблем сённяшняй беларускай вышэйшай школы. Пры гэтым пераважнай большасці выкладчыкаў ВНУ — прадстаўнікоў такой арганізацыі, практычна нічога не даводзілася б рабіць за межамі сваёй кафедры. Нават проста ведучы заняткі, чытаючы лекцыі, пішучы дапаможную літаратуру, друкуючы вынікі навуковых доследаў (але робячы ўсё гэта па-беларуску), яны ўжо выконвалі б важнейшую сацыяльную функцыю. Дадаткова кожны выкладчык меў бы ўсё выгады ад падтрымкі з боку сваіх аднадумцаў, такіх жа выкладчыкаў ВНУ, як і ён.

Такім чынам, трэба сканцэнтраваць асноўную ўвагу на беларусізацыі вышэйшай адукацыі, бо і на сёння гэты накірунак нашай агульнай справы застаецца самым перспектыўным.

Другая праблема вышэйшай школы на Беларусі, актуальнасць якой будзе ўзрастаць па меры вырашэння першай, — пад'ём **узроўню адукацыі**. Зараз у нашых ВНУ працягваюць існаваць правілы, выгадныя толькі бюракратычнай сістэме, а дакладней, яе адукацыйнай галіне. Так, напрыклад, чаго вартая толькі такая з'ява, як прызначэнне рэктараў ВНУ адпаведнымі міністэрствамі? Ва ўсім цывілізаваным свеце рэктары абіраюцца калектывам адпаведнай установы ці яго прадстаўнікамі, дый яшчэ на строга абмежаваны тэрмін. А як чалавеку са здаровым сэнсам зразумець тое, што аб'ектыўныя паказчыкі эфектыўнасці працы супрацоўніка ВНУ могуць зусім не ўлічвацца адміністрацыяй і падпарадкаванымі ёй саветамі пры прызначэнні ці абранні таго ці іншага прэтэндэнта на кіраўнічую пасаду?

Ва ўмовах недахопу сродкаў, якія паступаюць сёння на адукацыю і навуку, розныя бюракратычныя механізмы яшчэ мацней, чым раней, тармозяць развіццё вышэйшай школы. Таму другой праблемай, якой павінна была б заняцца грамадская арганізацыя беларускамоўных выкладчыкаў ВНУ, — падвышэнне ўзроўню вышэйшай адукацыі ў нашай краіне. Трэба паспрабаваць стварыць альтэрнатыўную сістэму, якая б спрыяла развіццю вышэйшай школы, і прадэманстраваць яе эфектыўнасць і жыццёвасць. Хто, як не патрыятычна настроеныя выкладчыкі, здольныя да выканання такой працы?

Стварэнне ТБВШ

Бясспрэчнасць усяго, што агаворана вышэй, была вядомая многім і прапагандавалася шмат гадоў. Але, нягледзячы на гэта, утварэння агульнарэспубліканскай арганізацыі з адпаведнымі функцыямі пакуль так і не адбылося. Таму, маючы на мэце вырашэнне пералічаных праблем у маштабах Гарадзеншчыны, а таксама стымуляванне (уласным прыкладам) адпаведных грамадскіх колаў на падобныя дзеянні ў маштабах усёй Беларусі, 25 студзеня 1996 г. на пасяджэнні Гарадзенскага аддзялення Таварыства беларускай мовы з выкладчыкаў трох ВНУ Гародні

(Заканчэнне на стар.2.)

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

ТБВШ У ГАРОДНІ ДЗЕЙНІЧАЕ АКТЫЎНА

(Заканчэнне. Пачатак на стар.1.)

(універсітэта, медінстытута, сельгасінстытута) было ўтворанае **Таварыства беларускай вышэйшай школы (ТБВШ).** Яго мэта сфармуляваная так: спрыянне развіццю вышэйшай адукацыі на Беларусі, як нацыянальнай па форме ды зместу і еўрапейскай па ўзроўні.

На першым арганізацыйным пасяджэнні была абраная Рада ТБВШ у складзе 5 чалавек (старшыня, намеснік і тры каардынатары па трох асноўных ВНУ Гародні); было прынятае рашэнне, што ТБВШ будзе філіяй Гарадзенскага ТБМ (праўда, на сёння, усвядоміўшы свае спецыфічныя задачы, большасць сяброў ТБВШ лічыць неабходным утварэнне асобнай грамадскай арганізацыі); было вырашана, што сябрам арганізацыі можа стаць любы супрацоўнік гарадзенскіх ВНУ, які вядзе заняткі ў студэнтаў і падзяляе мэты ТБВШ.

Першапачаткова ў склад арганізацыі ўвайшло каля 30 чалавек. Зараз у ТБВШ больш за 90 выкладчыкаў гарадзенскіх ВНУ. Да прадстаўнікоў трох асноўных ВНУ Гародні далучылася некалькі выкладчыкаў Інстытута ўдасканалення настаўнікаў.

Дзейнасць ТБВШ за першы год яго існавання

У лютым 1996 г. за подпісамі 71-73 сяброў ТБВШ былі дасланыя звароты да Старшыні Вярхоўнага Савета Беларусі С. Г. Шарэцкага, міністра адукацыі і навукі Беларусі В. І. Стражава, старшыні Гарадзенскага аблвыканкама А. І. Дубко. Звароты ўтрымлівалі прапановы звярнуць увагу на неабходнасць паскарэння беларусізацыі ВНУ ў нашай краіне ў першую чаргу з-за таго, што з 2000 года чакаецца значны наплыў студэнтаў, якія скончаць беларускія школы. (Сп. В. І. Стражаву прапанавалі разгледзець магчымасць здачы ўступных экзаменаў ва ўсіх ВНУ Беларусі ўжо з 1996 г. абавязкова на дзвюх мовах — беларускай і расійскай, а таксама разгледзець пытанне аб магчымасці арганізацыі беларускамоўных плыняў ва ўсіх ВНУ Беларусі; а сп. А. І. Дубко прасілі разгледзець дадзеную праблему на пасяджэнні аблвыканкама і прыняць рашэнні, якія б спрыялі вяртанню да нармальнага стану ўсёй сістэмы адукацыі на Гарадзеншчыне).

Копіі зваротаў былі перададзеныя ў газеты "Звязда" і "Народная газета".

На нашыя звароты адгукнуліся Міністэрства адукацыі і навукі, а таксама аблвыканкам. Апошні паведамляў, што прапанаваў рэктарам "... прааналізаваць і дадаткова абмеркаваць ход беларусізацыі навучальна-выхаваўчага працэсу ў вышэйшых навучальных установах з удзелам прафесарска-выкладчыцкага саставу, грамадскіх арганізацый і студэнцкага актыву". Пра тое, як канкрэтна адбывалася такое "абмеркаванне" ў ВНУ Гародні, трэба весці асобную і дастаткова непрыемную гаворку.

Міністэрства адукацыі і навукі ў асобе начальніка Галоўнага ўпраўлення вышэйшай адукацыі сп. Д. С. Даманеўскага сярод іншага паведамляла, што "... Міністэрства плануе вывучыць ступень забяспечанасці [ВНУ] беларускамоўнай літаратурай па ўсіх спецыяльнасцях, правесці конкурс падрыхтаваных беларускамоўных курсаў лекцый з мэтай далейшага выдання лепшых з іх, а таксама арганізаваць аўтарскія калектывы для напісання вучэбнай літаратуры па нераспрацаваных кірунках". Адказ датаваны красавіком 1996 г. Паколькі прайшоў амаль год часу, спрабуем даведацца, што з абяцанага зроблена.

У лютым жа 1996 г. сябры Рады ТБВШ звярнуліся да прэзідэнта Акадэміі навук Беларусі сп. Л. М. Сушчэні з патрабаваннем спыніць ганебную дыскусію аб магчымасці пераводу часопіса "Весці АН Беларусі" на расійскую мову.

У канцы вясны 1996 г. сябры ТБВШ у колькасці каля 50 чалавек падпісаліся пад артыкулам, які заклікаў бацькоў аддаваць сваіх дзяцей у беларускамоўныя класы. Артыкул быў разасланы ў рэдакцыі газет: "Гродзенская праўда", "Пагоня", "Народная воля", "Звязда" і "Народная газета". Большасць з пералічаных газет яго надрукавалі.

Летам 1996 г. частка сяброў ТБВШ па заклiку кіраўнікоў гарадзенскага аддзялення ТБШ удзельнічалі ў агітацыі бацькоў першакласнікаў за беларускамоўнае навучанне.

Большасць выкладчыкаў, якія перайшлі на беларускамоўнае навучанне, ведае, што зараз асноўнай перашкодай для працэсу беларусізацыі вышэйшай адукацыі з'яўляюцца не студэнты і нават не адміністрацыі ВНУ, а адсутнасць беларускамоўных падручнікаў. У той жа час сёння выдзяляецца яўна недастаткова грошай на выданне якіх бы там ні было падручнікаў увогуле. Таму мы звярнуліся ў Беларускі фонд Сораса (падпісалася больш за 80 сяброў ТБВШ) з просьбай прадугледзець у праграме дзейнасці фонду пачынаючы з 1997 г. аб'яўленне конкурсу на стварэнне рукапісаў беларускамоўных дапаможнікаў і падручнікаў для вышэйшых навучальных устаноў Беларусі і падтрымаць гэтую дзейнасць грантамі.

Каб прадэманстраваць, што паляпшэнне працы супрацоўніка ВНУ можна чакаць у першую чаргу тады, калі ён будзе маральна і матэрыяльна заахвочвацца на падставе вынікаў аб'ектыўнай ацэнкі яго дзейнасці, мы апошнім часам звярнуліся да розных патэнцыйных грантадаўцаў, якія маглі б падтрымаць нашыя адпаведныя праекты.

Задача, якую мы збіраемся вырашаць у бліжэйшы час, — рэгістрацыя ТБВШ як самастойнай грамадскай арганізацыі.

г. Гародня.

Ад рэдакцыі: Выдатна, што выкладчыкі вышэйшых навучальных устаноў Гародні актыўна змагаюцца за беларусізацыю вышэйшай школы нашай краіны. Вось толькі варта яшчэ раз узважыць — ці на карысць агульнай справе драбніць агульны культурна-патрыятычны рух на некалькі аўтаномных плыняў. ТБМ, ТБШ, а цяпер і ТБВШ... Чаму так адбываецца і якім павінен быць аптымальны, найбольш дзейсны варыянт грамадскага руху ў падтрымку ўсталявання сапраўды нацыянальнай школы ў Беларусі — ад дзіцячых садкоў да універсітэтаў?

Спадзяёмся, гэта стане тэмай актыўнага абмеркавання на чарговым з'ездзе рэспубліканскага Таварыства беларускай мовы 12 красавіка г.г.

Культурна-асветніцкая штотыднёвая беларуская газета

НАША СЛОВА

Our Word
Unser Wort
Naša Słowa

Падпісны індэкс 63865

ЗАСНАВАЛЬНІК: Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны

Газета зарэгістраваная ў Дзяржаўным камітэце Рэспублікі Беларусь па друку.
Рэгістрацыйнае пасведчанне **№ 83.**

Рэдакцыйная калегія:
Эрнэст ЯЛУГІН — **галоўны рэдактар**
Лявон БАРШЧЭЎСКІ,
Янка БРЫЛЬ,
Анатоль БУТЭВІЧ,
Радзім ГАРЭЦКІ,
Ніл ГІЛЕВІЧ,
Вольга КУЗЬМІЧ,
Уладзімір ЛАМЕКА,
Уладзімір ПАНАДА,
Зміцер САНЬКО,
Здзіслаў СІЦЬКА,
Алег ТРУСАЎ,
Генадзь ЦЫХУН.
Адказны сакратар — Уладзімір АНІСКОВІЧ.
Кампутарны дызайн — Ірына ДЗІВІНА.
Кампутарны набор: Тамара АЎСЯННІКАВА, Вера ВАРАНЦОВА.
Тэхнічны рэдактар Валянціна КАРАТКЕВІЧ.
Карэктары: Жанна КАЗЛОЎСКАЯ, Генадзь КАЖАМЯКІН.

Адрас рэдакцыі: 220029, г. Менск, вул. Чычэрына, 1, 3-і паверх.
Тэлефон: 233-17-83.

Кампутарнае забеспячэнне пры падтрымцы Беларускага аддзялення Фонду Сораса

На радыё МТЗ

СОРАК ВЫПУСКАЎ "БЕЛАРУСКАГА КАЛЕНДАРА"

Невялічкі, але радасны юбілей адзначылі слухачы радыёпраграмы "Дзень МТЗ". Па заводскім радыё прагучаў саракавы выпуск "Беларускага календара". А пачалося ўсё з прапановы інжынера-тэхнолага аддзела галоўнага металурга прадпрыемства Іны Іосіфаўны Казлоўскай. Менавіта яна два гады таму падказала заводскаму радыё рыхтаваць матэрыялы аб падзеях на роднай Беларусі. Роднае слова на заводзе не забытае, яго цяпер заўсёды чакае шматтысячная аўдыторыя слухачоў.

"Беларускі каляндар" паведамляе аб гістарычных і памятных датах нашай краіны, яе знакамітых людзях. Так, напрыклад, з цікавасцю ўспрынялі трактаразаводцы матэрыял пра беларускага фальклярыста, этнографа і мовазнаўцу Адама Ягоравіча Багдановіча, бацьку нашага выдатнага паэта. Ён пражыў 78 гадоў і памёр у 1940 годзе, пакінуўшы грунтоўныя даследаванні, у тым ліку сшытак "Перажыткі старажытнага светасузірання беларусаў". Ён жа збіраў і перадаў у Акадэмію навук Беларусі рукапісы сына. Дарэчы, у сакавіку радыёпраграма "Дзень МТЗ" адзначыла 135-годдзе з дня нараджэння Адама Ягоравіча.

Прыемна, што ў "Беларускага календара" знайшліся шматлікія прыхільнікі. Вось прыклад. У адной з перадач я гаварыў аб 410-годдзі з таго дня, як беларускі горад Нясвіж атрымаў магдэбургскае права. Праз тыдзень у рэдакцыю прыйшло пісьмо ад рабочага механазборачнай вытворчасці Івана Скуратовіча з пытаннем: "Што такое магдэбургскае права?" Вядома, я задаволіў яго цікаўнасць. Яшчэ адзін прыклад. 6 лютага на нашым радыё было сказана аб тым, што 75 гадоў назад у Менску быў заснаваны Інстытут беларускай культуры (Інбелкульт). А назаўтра патэлефанаваў у рэдакцыю слухач Дзмітрый Кавун. Ён папрасіў падрабязней расказаць пра гэтую ўстанову. Але што я мог зрабіць, калі сам, на жаль, нічога не ведаў аб значнай падзеі таго часу ў беларускай нацыянальнай гісторыі. Дзякуй Богу, дапамагла газета "Звязда", якую я выпісваю ўжо пяць гадоў. На яе старонках быў надрукаваны артыкул аб Інбелкульце. Трактаразаводцы даведаліся пра першага старшыню Інстытута беларускай культуры Сцяпана Міхайлавіча Некрашэвіча, пра ідэю беларускага нацыянальнага Адраджэння, якая ахоплівала ў тыя гады нашае грамадства ўсё глыбей і шырэй. Як вядома, у далейшым Інбелкульт быў рэарганізаваны ў Акадэмію навук, першым прэзідэнтам якой быў абраны У. Ігнатоўскі.

У канцы кожнай перадачы "Беларускага календара" даюцца звесткі пра прынятыя ў народзе імяніны, пасля чаго гучаць вясёлыя беларускія мелодыі. Апошнім разам яны былі сугучныя з вершаванымі радкамі, якія з нагоды юбілею даслалі на заводскае радыё слухачы прэсавага цэха:

Сорак сходжана сцежак —
сорак сцежак жыцця
Зорку "Беларускага календара"
Не накрые век хмара —
Хай купаецца ў хвалях нашага
пачуцця.

Алег ПРАЦЬКО,
карэспандэнт радыёпраграмы "Дзень МТЗ",
вядучы "Беларускага календара".

З нагоды

Серыял "Хроніка злачынстваў" — гэта не "Санта-Барбара"!..

"Рэгіянальная газета", якая выдаецца ў Маладзечне і абслугоўвае інфармацыяй вялікі рэгіён Меншчыны і Гарадзеншчыны, напрыканцы сакавіка святкуе свой адмысловы юбілей з нагоды выпуску сотага нумара.

Незалежнае прыватнае перыядычнае выданне за два з невялікім гады, карыстаючы выключна беларускае слова, не збіваючыся ні на "тарашкевіцу", ні на расійскую мову, даказала, што і ў пэўнай аддаленасці ад сталіцы можна, па-першае, існаваць самастойна, а па-другое — не губляць пры ўсім тым, нацыянальнага аблічча.

Наш карэспандэнт **Алесь Мікалайчанка** гэтымі днямі сустрэўся з галоўным рэдактарам "Рэгіянальнай газеты", лаўрэатам Міжнароднай прэміі Беларускай асацыяцыі журналістаў Аляксандрам Манцэвічам. Атрымалася шчырая размова пра газету, журналістыку і ўвогуле месца нашай прафесіі ў грамадскім жыцці краіны.

— Шаноўны спадар Аляксандр, перш-наперш, па даручэнні працоўнага калектыву газеты "Наша слова" віншую супрацоўнікаў "Рэгіянальнай газеты" з выпускам сотага нумара. Жадаю, каб ваша выданне сустрэла, як мінімум, 1000-ны выпуск.

— Дзякую. Нашая ўдзячнасць — "Нашаму слову", якое прапагандуе лепшыя матэрыялы "Рэгіянальнай" пад рубрыкай "У газетах".

— Мне здаецца, што "Рэгіянальная газета" цягам выпуску гэтых ста нумароў, так бы мовіць, набірала запас трываласці, набывала свой адметны твар. Ты і твае калегі яскрава паказалі: пры старанні, прафесійным падыходзе да газетнай справы беларускамоўнае выданне можа разлічваць на поспех у чытачоў і рэкламадаўцаў.

— Мяркую, веданне адметнасцяў нашага чытача, які любіць усё сваё — тую ж беларускую мову. Любіць свой панадворак і гаспадарку, каб з усялякай жыўнасцю, каб з добрай сядзібай — агародам і каб яшчэ якімсьці рамяством займацца — гарбарствам, пляценнем, чаканкай, вязаннем, вышыўкай, ткацтвам, нават ганчарнай справай. Нашы чытачы любяць свой рэгіён, ведаюць або жадаюць ведаць яго гісторыю, яго адметных людзей. А гэта і Кіт, і Кахановскі, і Агінскі, і Ермаловіч — пералік з веку ў век можна доўжыць і доўжыць. Нашыя чытачы — добрыя вернікі: каталікі, праваслаўныя, пратэстанты... Карацей, выходзячы з гэтых адметных рысаў, мы і стварылі "Рэгіянальку", як ласкава называем мы сваё "дзіцятка". Назва простая, але прыжылася.

— Калі ўжо нашая гаворка зайшла пра адметнасць "Рэгіянальнай газеты", то мне, напрыклад, імпануе яе "нейтральная" інтанацыя ў пераказе той або іншай інфармацыі. У той жа час газета выказвае і сваю пазіцыю...

— "Дражніць гусей", як гаворыцца, — гэта не наш стыль. Калі, напрыклад, пасля травеньскага рэферэндуму 1995 года ў Беларусі пачаўся ўціск на беларускую мову і гістарычную сімволіку, мы з гэтай нагоды ніякіх каментараў не давалі. Проста знайшлі факты, якія трэба было данесці да чытачоў. Першы — паведамілі аб правале гэтага плебісцыту ў Маладзечне. Другі — пра тое, як некалькі дзён нейкія патрыёты пасля рэферэндуму вывешвалі над будынкам гарвыканкама ў Маладзечне бел-чырвона-белы сцяг. Трэці — наконт адноснай трываласці роднага слова ў сістэме маладзечанскай школьнай адукацыі. Асабліва — у беларускай гімназіі, куды і сёння прымаюць толькі па конкурсе. А крычаць, што нехта там злы, дурны і не паважае беларускі народ — справа бесперспектыўная. Хай лепей ён жа сам спакойна прааналізуе факты, якія маюць месца ў жыцці незалежна ад нечага асабістага жадання...

— У гэтым рэчышчы, мусіць, можна лічыць і ўвод пастаяннай рубрыкі на другой паласе "Сведчаць дакументы". Хроніка злачынстваў. 1939 — 1941"?

— Так. Газета зацікавілася лёсам палітзняволеных, якія да пачатку вайны гітлераўскай Германіі з Савецкім Саюзам утрымліваліся ў Вілейскай турме НКУС БССР, а потым з пачаткам баявых дзеянняў былі дэпартаваныя на ўсход. Пешкі — па дарозе Вілейка — Зембін — Барысаў. І чыгункай — з Барысава ў Разань. Па дарозе ў Барысаў, а перад тым — у двары турмы чэкісты шмат каго расстралялі са сваіх "падапечных". Архівы на гэты конт былі для нас зачыненыя. Тое-сёе з "рэчдокаў" мелася ў Вілейскім гісторыка-краязнаўчым музеі. Астатняе, як гаворыцца, — памяць людская. А пад час творчай камандзіроўкі ў Польшчу мне пашэнціла набыць некалькі кніжак розных польскіх даследнікаў сталінісцкіх рэпрэсій на тэрыторыі Заходняй Беларусі ў 1939 — 1941 гады. У тым ліку — матэрыялы, якія тычыліся лёсу вілейскіх палітзняволеных ды іхніх расстрэлаў на "дарозе смерці" ад Вілейкі да Барысава.

Публікацыю калонкі "Хроніка злачынстваў. 1939 — 1941" мы распачалі менавіта з друкавання матэрыялаў пра знішчэнне вязняў Вілейскай турмы ў першыя дні Вялікай Айчыннай у двары вязніцы і на згаданай дарозе. А цяперака вось ужо колькі месяцаў публікуем спіс асуджаных Асобнай нарадай у 1940 годзе па УНКУС колішняй Вілейскай вобласці. Ужо абнародавалі 1370 прозвішчаў рэпрэсаваных землякоў. Чытачы гэта заўважылі.

А што лепей прачытае чалавек: мае журналісцкія ўражанні ад дакумента ці сам дакумент? Зразумела — дакумент! Бо чытач, асабліва маладзечанскі, вілейскі, ашмянскі ды астравецкі — любіць усё ставіць пад сумнеў. Асабліва — журналісцкую "лірыку". А раптам газетчык збрахаў? Дакумент жа, фотаздымак — іншая справа.

— Такім чынам, на дакументальнай аснове газета змагаецца з гістарычным бяспамяцтвам?..

— Сёння мала голай прапаганды на гэты конт. Павінны быць больш пераканаўчыя сродкі ўздзеяння на свядомасць чытача, на ягонае выхаванне як беларуса, як носьбіта гістарычнай памяці свайго народа, носьбіта нацыянальных духоўных каштоўнасцяў, а я асабіста да іх адношу рэлігію, культуру і мову як сродак набыцця такіх каштоўнасцяў. Але мы даволі жорстка ставімся да адбору фактаў дзеля публікацыі. Тут ужо — наша права, каб пэўным адборам матэрыялу стварыць аблічча выдання і прыцягваць да газеты чытачоў.

— На сённяшні дзень прыкладна на тысячу паасобнікаў зменшыўся тыраж "Рэгіянальнай"...

— Па-першае, таму, што крыху паднялі кошт газеты, бо яна цяпер стала выходзіць у адрозненне ад першых нумароў на васьмі старонках "раённага" фармату (А-3) — раней выпускалася на чатырох. Але мы ўпэўнены — гэтыя страты тыражу часовыя: Яны абавязкова абернуцца трывалымі набыткамі... Мы верым у свайго чытача.

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

Дзеючыя асобы

Беларускі шлях Тамары Антановіч

Грамадская дзейнасць доктара Рэспубліканскага шпіталя інвалідаў Айчыннай вайны Тамары Мікалаеўны Антановіч на карысць беларушчыны пачалася задоўга да ўтварэння БНФ "Адраджэнне", ТБМ імя Ф.Скарыны і абвяшчэння незалежнасці Беларусі. Цікава, што на гэты непратораны шлях яна ступіла яшчэ ў сярэдзіне 70-х гадоў і доўга ішла адна, даказваючы сабе і людзям, што "і адзін у полі воін". Прапаганда беларускай культуры і мовы стала галоўнай справай яе жыцця. "Віхры варожыя" над галовамі адраджэнцаў яе не палохаюць і не гасяць здаровы аптымізм. Сёння Тамара Мікалаеўна вядзе культурна-асветную работу ў пасёлку Лясное, па месцы жыхарства, на базе культурна-асветнага таварыства "Спадчына" і адначасна ўзначальвае рэспубліканскае грамадска-культурнае таварыства "Беларусь — Бельгія". З гэтай руплівай жанчынай пагутарыў карэспандэнт "НС".

— Тамара Мікалаеўна, дзяцінства — тая пара, што піша прадмову да ўсяго жыцця. Паколькі Вы не сталі фанатыкам савецкай улады, а сталі патрыёткай Беларусі, або, як цяпер кажуць, нацыяналісткай, то мяне цікавіць, хто Вас такой узгадаваў?

— Безумоўна, сям'я сфарміравала мае першыя ўяўленні аб свеце і засцерагла ад эйфарычнага захаплення савецкім ладам жыцця, а таксама прывіла любоў да роднага краю і суайчыннікаў. Я нарадзілася ў Стоўбцах, вырасла ў Ваўкавыску. Бацькі былі адукаванымі людзьмі. Мама да вайны вучылася на медыцынскім факультэце ў Вільні, а тата таксама скончыў віленскую ВНУ і працаваў інжынерам-будаўніком. Я ведаю, што з прыходам Чырвонай арміі ў Заходнюю Беларусь мае родныя перажылі вялікія расчараванні. Па-першае, у бабулі з дзядулем адабралі ў Стоўбцах іх новы дом, які будаваўся на зарплату, бо мой дзед таксама быў інжынерам, а па-другое, не апраўдаліся іх спадзяванні на паляпшэнне жыцця. Асабліва моцны ўдар спасціг тату. Ён, як і многія заходнебеларускія хлопцы, быў у камсамоле і марыў аб прыходзе Савецкай улады, паколькі польская дзяржава моцна абмяжоўвала грамадзянскія правы беларускага насельніцтва. І што ж ён убачыў, прыгуцоўваючы на чыгунцы? Як у Бярэсці на запасных чыгуначных пуцях з верасня 1939 года доўга стаялі вагоны-цялятнікі, набітыя арыштаванымі людзьмі, адкуль іх не выпускалі нават па натуральнай патрэбе і дзе яны памiралі пакутніцкай смерцю. Бацька расказваў, што ў той час яго сяброў выклікалі ў НКУС і прымушалі станавіцца "сексотамі". Некалькі чалавек з гэтай нагоды нават застрэлілася. Вось такім быў почырк "вызваліцеляў" напачатку іх з'яўлення ў маіх родных мясцінах.

— Што паўплывала на выбар прафесіі?

— Сямейныя традыцыі. Мая бабуля таксама была медыкам. Яшчэ паўплывала моцнае ўражанне, вынесенае з дзяцінства, якое падахвоціла мяне вучыцца на лекара. Гэта смерць незнаёмага вясковага дзіцяці.

— На якой мове размаўлялі ў сям'і?

— На расійскай і на польскай. З аднаго боку, быў магутны ўплыў дзеда, карэннага масквіча, царскага афіцэра, які ў Першую сусветную вайну пазнаёміўся з беларускай дзяўчынай і застаўся на яе радзіме (гэта мая бабуля); а з другога боку, уплывала польская мова, на якой мае бацькі атрымалі адукацыю, а таксама жыццё ў польскамоўным асяроддзі.

— Калі Вы зразумелі, што беларусы — самастойная, адрозная ад іншых нацыя, і зацікавіліся іх мовай і культурай?

— Тое, што мы — беларусы і адрозніваемся ад палякаў і рускіх, я ведала яшчэ з дзяцінства. Тата казаў пра адметнасць нашага народа і краю. На жаль, я тады яшчэ не цікавілася гісторыяй і не імкнулася размаўляць на роднай мове. Гэта прыйшло да мяне ў сталыя гады.

— А калі Вы пачалі працаваць на карысць беларушчыны?

— У 1975 годзе ў шпіталі мяне выбралі старшынёй Таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры, якое налічвала амаль чатырыста сяброў. Я тады падумала: "Так, наша Беларусь прыгожая, а ёе людзі цудоўныя, але што ж нам трэба ахоўваць?" Звярнулася на кафедру архітэктуры БПІ да дацэнта Ерусалімчык з просьбай прачытаць у нашым шпіталі лекцыю на тэму "Беларускае дойлідства". Яна растлумачыла, што сваіх помнікаў Беларусь не мае, і пагадзілася расказаць пра эдабыткі сусветнага дойлідства. Я ёй не паверыла і звярнулася ў фундаментальную бібліятэку. Літаратура, з якой я пазнаёмілася, мяне проста ашаламіла. З "Гісторыі архітэктуры Беларусі" У.Чантурыя і з іншых прац я даведалася пра помнікі ў Гародні, у Нясвіжы, у Міры, у Наваградку, пра храмы-цытадэлі і ваенныя дойлідства. А творы Уладзіміра Караткевіча раскрылі мне вочы на нашу гісторыю. Мне вельмі захацелася наладзіць з аўтарам сустрэчу ў шпіталі.

Паступова я станавілася апантаным беларушчынай чалавекам. Зыходзячы са сваіх новых пераканняў, я і пісала планы работы таварыства з 1976 па 1989 гады.

— Што прадугледжвалася ў гэтых планах?

— Прадугледжваліся экскурсіі па Менску і старажытных гарадах, па гістарычных і літаратурных мясцінах Беларусі з наведваннем музеяў, выставаў, родных вёсак класікаў беларускай літаратуры, помнікаў дойлідства — храмаў, цытадэляў, замкаў, гарадзішчаў. Мы пабывалі ў Вязынцы, Заслаўі, Кушлянах, Мікалаеўшчыне, Вільні, Гародні, Гомелі, Віцебску, Косаве, Лідзе, Нясвіжы, Навагрудку, Полацку, Слоніме, Тураве, Сынкавічах і іншых мясцінах. З намі ездзіў літаратуразнаўца Адам Мальдзіс, вядомы Юрый Хадыка пазнаёміў з музеем старажытнабеларускай культуры пры АН Беларусі, а мастакі Мікола Купава і Яўген Кулік праводзілі з намі экскурсіі па Менску. Прадугледжваліся і лекторыі па гісторыі Беларусі і яе гарадоў, па гісторыі беларускага мастацтва і архітэктуры, па азнаямленні з жыццём і дзейнасцю дзеячаў беларускай культуры і літаратуры, па гісторыі беларускага касцюма і г.д. Нашымі першымі лектарамі сталі Ю.Хадыка (прачытаў лекцыю па беларускім жывапісе), З.Пазьняк (пазнаёміў з помнікамі гісторыі і культуры Менска), А.Мальдзіс (расказаў пра кампазітара М.Агінскага), М.Раманюк (расказаў пра гісторыю беларускага касцюма), А. Коршунаў зрабіў даклад пра духоўную культуру беларусаў. У працэсе лекцый дэманстраваліся слайды і фільмы. У маіх планах прадугледжваліся таксама сустрэчы з вядомымі людзьмі Беларусі, літаратурныя вечары, дыспуты і вечары паэзіі. Я ўжо казала, што мне вельмі хацелася арганізаваць сустрэчу з Караткевічам, аднак першай адбылася сустрэча з Янкам Брылём. Гэта быў вечар пытанняў і адказаў — спярша з нашымі хворымі, а затым з супрацоўнікамі шпіталя. Хачу сказаць, што Брыль дапамог мне наладзіць сувязі з пісьменнікамі Караткевічам, Быкавым, Гілевічам, Адамовічам, з мастаком Кашкурэвічам.

Некалькі слоў скажу пра выставы. Мы іх наведвалі (прысвечаныя Гусоўскаму, Дуніну-Марцінкевічу, Багдановічу і інш.), і мы іх арганізоўвалі. У нас выстаўляліся творы Арлена Кашкурэвіча, Міколы Басалыгі, Леаніда Марчанкі, кераміста Леаніда Панамарэнкі і арганізоўваліся выставы, прысвечаныя жыццю і творчасці Янкі Купалы і Якуба Коласа. Усё было добра. Калі ж у холе вывесілі гербы гарадоў Беларусі, многія пацыенты запратэставалі. Давялося правесці экскурсію і пазнаёміць іх з беларускай геральдыкай і са значэннем кожнага герба, у тым ліку і з "Пагоняй". Адзначу, што гэтай працай у шпіталі я займалася не адна. Мне дапамагалі калегі Людміла Небарак, Наталля Ганчарова, Іван Барцэвіч, Галіна Гукалёнак, Аляксандр Крыштафовіч ды іншыя, а падтрымліваў галоўурач Пётр Ашурка.

— Тамара Мікалаеўна, план работы Вашага таварыства абрываецца 1989-м годам. Чаму?

— Таму, што ў гэтым годзе я стала сябрам культурна-асветнага таварыства "Спадчына", якое ініцыяваў у пасёлку чалавек вялікай душы, хірург Інстытута анкалогіі Мікалай Хадасевіч. На жаль, ён трагічна загінуў. Цяпер суполкай кіруе доктар абласной клінікі Іван Каваленка. Поле дзейнасці ў "Спадчыны" больш шырокае — гэта праца з насельніцтвам і са школай. Мы пачалі з лекторыяў — па традыцыі са шпіталем. Лекцыі і сустрэчы дзеячоў культуры з жыхарамі пасёлка і супрацоўнікамі бараўлянскіх бальніц адбываюцца ў Доме культуры, часам у бібліятэцы. Аб'явы мы вывешваем у людных месцах. Перад нашымі людзьмі выступілі археолаг Э.Зайкоўскі, гісторыкі М.Ткачоў, А.Грыцкевіч, Я.Юхо, мастацтвазнаўцы Ю.Хадыка і Э.Вецер, пісьменнік Б.Сачанка, які зрабіў даклад пра Янку Купалу. Значнай падзеяй у жыцці пасёлка стала Скарынава свята — з удзелам святара, пісьменнікаў і творчых ансамбляў. Дарэчы, у нас пабывалі такія беларускамоўныя гурты, як "Талака", "Камэлот", "Ліцвіны", "Менскі гармонік". Дапамагаюць ладзіць імпрэзы і аматары беларускай культуры. Так, у мінулым годзе радыёлаг Інстытута анкалогіі Юры Гацкевіч арганізаваў лекторый па гісторыі і культуры Беларусі, разлічаны на восем дакладаў. Нам дапамагаюць суполкі ТБМ і ТБШ, сябры сацыял-дэмакратычнай Грамады. Калі арганізоўваем нейкае мерапрыемства, то рыхтуем яго сумесна.

— А калі справа даходзіць да выбараў?

— І тут працуем разам: даём сваіх назіральнікаў, праводзім агітацыю сярод насельніцтва.

— Цікава, а хто ў вашым пасёлку перамог на прэзідэнцкіх выбарах?

— Пазьняк. Хоць сацыял-дэмакраты агітавалі за Шушкевіча.

— Вы працуеце і з дзецьмі?

— Ва ўсіх нашых вечарынах прымае ўдзел школа №2. Дзеці з задавальненнем рыхтуюцца да выступленняў на беларускай мове, а потым атрымліваюць у падарунак кніжкі, падпісаныя пісьменнікамі або перакладчыкамі. У мінулым годзе адбыўся вечар беларускага перакладу з удзелам Лявона Баршчэўскага і Паўла Жука, падрыхтаваны сумесна са школай. Хутка адбудзецца сустрэча з перакладчыкам Васілём Сёмухам. Дзеці агучаць урыўкі з Біблії, з Гётэ і іншых твораў у перакладзе Сёмухі. Рыхтуюць дзяцей да выступленняў настаўнікі Эльвіра Ярчак і Валянціна Анкут. І яшчэ мы захапіліся распаўсюджваннем беларускіх кніг сярод насельніцтва. Прапануем іх людзям на дабрачынных кірмашах. Кнігі ідуць у народ, а грошы — на добрыя справы. Некалькі разоў мы дапамагалі часопісу "Вясёлка", аднойчы сабралі сродкі на пабудову храма ў пасёлку. Сем'ям мы дапамагаем стварыць беларускамоўныя бібліятэкі, набываць слоўнікі. Наш дэвіз такі: "У кожную сям'ю беларускую кнігу".

— Якія гэта кнігі?

— Энцыклапедычныя даведнікі, кнігі па гісторыі Беларусі, кнігі з серыі сусветнай літаратуры ў перакладах на беларускую мову, проза Брыля, Быкава, Арлова, зборнікі паэзіі, такія, напрыклад, як "Мысліцелі і асветнікі Беларусі", "Памяць пра легенды", "Найвышэйшая песня Саламонава" з ілюстрацыямі Кашкурэвіча і іншыя.

— Адкуль бяруцца грошы на іх набыццё?

— Раней дапамагалі прафсаюз, калгас, сельсавет, а цяпер нацыянальна свядомыя прадпрымальнікі.

— Тамара Мікалаеўна, Вы яшчэ не сказалі, як адбыўся Ваш пераход на рабочую беларускую мову.

— Калі праходзілі вечарыны ў шпіталі, я іх вяла на беларускай мове, але ў жыцці яшчэ ёю не карысталася. Аднак калі ў парламенце пачалася работа над Законам аб мовах, а людзі пачалі наракаць, што беларускую мову вывучыць цяжка, я вырашыла паказаць, што зрабіць гэта лёгка. Маімі настольнымі кнігамі сталі слоўнікі, а каб захаваць калег, я вывешвала на дзвярах ардынатарскай слоўнічкі, якія дэманстравалі мілагучнасць нашай мовы (алмаз — дыямент, янтарь — бурштын, земляника — сунічка, радуга — вясёлка і т.д.). Акрамя таго, з сябрамі пачала выпускаць у шпіталі насценную беларускамоўную газету.

— Значыць, Вы беларускую мову вывучылі па слоўніку?

— Па слоўніку. Спярша размаўляла на ёй дома і ў Саюзе пісьменнікаў, а затым на вуліцы, у транспарце. З-за гэтага часта адбываліся сутычкі з людзьмі. У верасні 1989-га я ўпершыню выступіла на паталага-анатамічнай канферэнцыі з дакладам на беларускай мове. Першы час зала была ў шоку і маўчала, затым ушчаўся гвалт. За мяне заступіўся галоўны ўрач. Ён сказаў: "Ну давайце паслухаем доклад на беларускай мове. Ніколі такога не чуў. Паслухаем, як ён будзе гучаць". З таго часу на рабоце я ніводнага слова не прамовіла па-расійску, за выключэннем выпадкаў, калі трапляўся пацыент з Расіі.

— А як рэагавалі хворыя на вашу беларускую мову?

— У асноўным нармальна, аднак без канфліктаў не абыходзілася. Адзін з хворых, калі з ім загаварыла па-беларуску, падскочыў, нібы ўджалены. Адбыўся такі дыялог:

— Опять эта националистка, как тот Быков.

— Які Быкаў?

— Ну какой же ещё Быков? Конечно, Василь Быков. Он со мной в одном доме живёт.

— Вы мяне з такім вялікім чалавекам параўналі. Для мяне гэта гонар.

—Вы понимаете, что вы придумали. Такого языка нет! Вот скажите, молодые люди, — ён звярнуўся да афганцаў, што ў нас лячыліся, — надо ли вам ломать ваш язык?

Мне стала страшна. І тут падышоў адзін хлопец:

— Ведаеце што, таварыш, — сказаў ён, — беларускай мовы я не ведаю, і гэта дзякуючы такім, як вы. Вы мне аднак зрабілі добрую паслугу. З сённяшняга дня я пачынаю вывучаць родную мову і нідзе не буду карыстацца расійскай.

Яшчэ адзін выпадак прыгадаю: як давялося ўціхамірваць ветэрана з Бярэсця. Ён пасяліўся на Беларусі пенсіянерам, але, тым не менш, пагражаў, што будзе пісаць Кебічу і ў парламент, "чтобы прекратили это безобразие". Я яму адказала: "Калі вы абражаеце мяне і маю мову, то пераходзьце ў іншую палату, да другога доктара". Не перайшоў.

— Колькі людзей у "Спадчыне"?

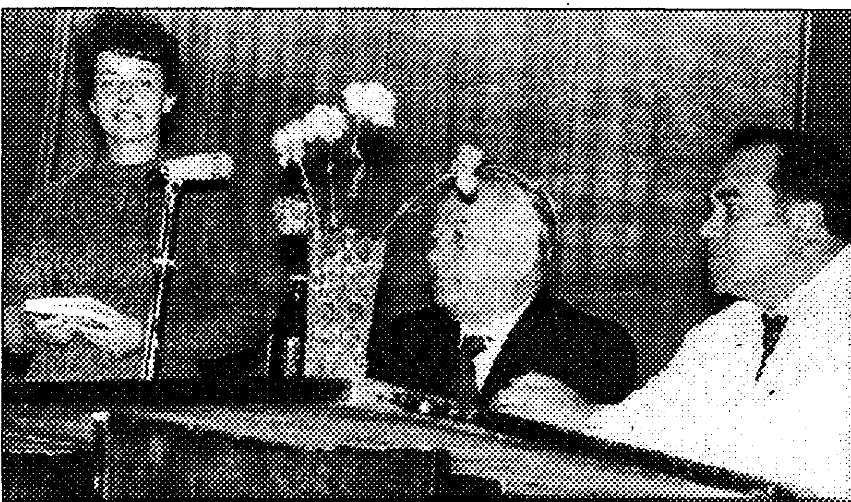
— Зусім мала: я, урачы Каваленкі — бацька і сын, абодвы Іваны, і тры настаўніцы: Галіна Супрановіч, Эльвіра Ярчак і Вера Герасімовіч, якая піша сцэнарыі вечароў і выступае на іх з дакладамі. Усе беларускамоўныя.

— Што Вас сёння найбольш хвалюе?

— Беларуская справа. Спадзяюся, што яе не загубяць. А для гэтага трэба працаваць з маладымі, каб яны ведалі свае карані і любілі сваю кнігу.

— Дзякую за гутарку і поспехаў Вам.

Распытвала Ірына КРЭНЬ.

На здымку: Тамара Антановіч і галоўны ўрач бальніцы **Пётр Ашурка** вядуць сустрэчу з народным пісьменнікам Беларусі **Іванам Шамякіным** (у цэнтры).

Крымінал-дайджэст

А пачалося з п'янства і наркотыкаў

У Гомелі ў Савецкі раённы аддзел міліцыі прыйшла жанчына і прызналася ў забойстве. А пачалося з таго, што яна пазнаёмілася з маладым чалавекам, які аказаўся наркаманам. Памалу прывучыў ён да наркотыкаў і сваю сужыцельку. Усё скончылася тым, што абодва апынуліся на лаве падсудных. Жанчыне далі ўмоўнае пакаранне, а сужыцель трапіў у калонію. Але, вярнуўшыся пасля адсідкі, зноў узяўся за старое. Аднойчы прыйшоў на падпітку, потым дабавілі яшчэ, п'яны пачаў сужыцельку біць. Не вытрымаўшы здзекаў, сказала тая ў часе следчага эксперыменту, яна схапіла кухонны нож і ўдарыла ім сужыцеля ў грудзі, ад чаго той сканаў. Спалохаўшыся зробленага, жанчына спачатку схавала труп на балконе, а праз некалькі дзён распілавала на часткі, склала ў цэлафанавы мяшок, закапала ў падвале дома і заліла цэментавым растворам. Але праз два тыдні не вытрымала нервовай перагрузкі ад сваёй страшэннай тайны і пайшла ў міліцыю.

"Мінёра" ўдалося хутка адшукаць

У кабінеце Рагачоўскага тэхнічнага вучылішча ў 8 гадзін раніцы зазваніў тэлефон і нейкі чалавек уяўна змененым голасам паведаміў, што ў будынак закладзена бомба. Давялося тэрмінова выклікаць міліцыю, сапёраў і праводзіць эвакуацыю, былі сарваныя заняткі. Сапёры пасля пільных пошукаў выбуховай прылады так і не знайшлі.

Шукаць "мінёра", які гэтак "пажартаваў" па тэлефоне, узяліся аператыўны ўпаўнаважаны крымінальнага вышуку Э. Бандарэнка і дазнаўца С. Шаўцоў. Праз даволі кароткі час ім удалося "выйсці" на "мінёра". Гэта аказаўся 17-гадовы навучэнец П. Цяпер яму давядзецца несці крымінальную адказнасць за свой дзікі жарт.

Павялічваецца колькасць нападаў на кватэры

У адну з кватэр па праспекце Пушкіна ў Магілёве пазванілі. Гаспадыня звычна спытала: "Хто там?", але калі пачула ў адказ: "Свае", не ўдакладніўшы, хто іменна, адчыніла дзверы. У выніку ў кватэру ўварваліся трое "сваіх" у масках і з нажамі. Кватэру абрабавалі.

Прыкметна павялічылася колькасць выпадкаў, калі на людзей бандыты нападаюць на выхадзе з кватэр. Міліцыя раіць жыхарам перш чым выходзіць з кватэры, паглядзець у "вочка", ці не стаіць хто каля дзвярэй, прымаць меры, каб на лесвічных пляцоўках і ў агульных калідорах было светла, ставіць замкі на ўваходных дзвярах у агульныя калідоры, стварыць аб'яднанні суседзяў па пад'ездах і г. д. Усё правільна, але ў грамадстве шырыцца думка, што наша міліцыя, колькасць якой у Беларусі перавышае, да прыкладу, паліцыю той жа Даніі болей чым ў 10 разоў, займаецца не тым, чым павінна. Замест таго, каб утаймоўваць нахабства бандытаў і рабаўнікоў і больш пільна патруляваць тэрыторыю жылых кварталаў, час ад часу зазіраючы ў пад'езды, яна скіраваная на разгон дэманстрацый апазіцыі і масавы захоп іх удзельнікаў. Мала таго, аказваецца, і аператыўнікі крымінальнага вышуку цяпер гэтым займаюцца, чаго не было нават у часы сталінскіх рэпрэсій. А пакуль міліцыя і яе спецслужбы ўцягнутыя ў палітычныя разборкі, крымінальныя элементы ўсё нахабней займаюцца кватэрамі і маёмасцю мірных грамадзян, часта з пагрозай іх жыццю і здароўю.

Падрыхтаваў У. ВЕРАБЕЙЧЫК.

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

Да канца свайго жыцця Максім Танк, акрамя выдатных вершаў, пісаў яшчэ і, што называецца, "у стол" — вёў дзённік. Пачатак яго публікацыі ў вераснёўскім нумары "Полымя" за леташні год выклікаў значную цікавасць прыхільнікаў адметнага таленту народнага паэта. Мяркую, не трэба асабліва даказваць, наколькі думкі Максіма Танка актуальныя і сёння, і як патрэбна ўсім нам — ад рабочага да прэзідэнта краіны — да іх прыслухацца!

Ніжэй падаюцца фрагменты з "Дзённіка", якія цалкам плануе апублікаваць часопіс "Полымя".

Падрыхтаваў Вячаслаў РАГОЙША, доктар філалагічных навук, прафесар.

Згадкі

Балючая стрэмка ў сэрцы беларуса

З "Дзённікаў" Максіма Танка пасляваеннага часу

Памыляецца нямецкі мовазнаўца Аўгуст Шляйхер, што мова, нават адарванай ад штодзённага жыцця, можа жыць. Але гэтаму пярэчаць факты. Зараз наша беларуская мова, жывыя крыніцы якой перакрыты іншамоўнай школай, прэсай, радыё, прапагандай і міграцыяй, — усё больш і больш адступае перад экспансіямі суседніх дзяржаўных моў, губляе свае пазіцыі і знікае. І гэта — у той час, калі вызваляюцца народы ад імперыялістычнага прыгнёту і адраджаюць сваю мову і культуру. А ў нас многіх і сёння абвіняюць у нацыяналізме, тады, калі стан беларускай мовы і культуры не можа не насцярожваць. Карабель, якога ватэрлінія на вачах ідзе ўглыб, патанае. А мы — "дзеці набата" (Рэнэ Шар) — маўчым (2.2.1954).

Адпісаў на пісьмо настаўніка А. М. Белакоза. Райфо не дазваляе школам выпісваць беларускія часопісы, газеты і падпісвацца на беларускую энцыклапедыю. Што за ідыёцтва! А потым абвіняюць нас, што падае колькасць падпісчыкаў на беларускія выданні (10.9.1968).

Мо памыляюся, але мне здаецца, што ў нашым інтэлектуальным жыцці зараз поўны застой. У развіцці сусветнай культуры нельга не ўлічваць культур нават самых малых народаў. І нельга вырашаць такія складаныя праблемы толькі пры дапамозе галасавання. Тут патрэбен і розум, якога нам часта не хапае. Так, напрыклад, кожны народ лічыць, што яго мова самая прыгожая. А я, помню, чытаў у нейкім польскім даўнім часопісе, што на парыжскім конкурсе моў эстонская заняла першае месца (20.3.1969).

Рана прачнуўся і пайшоў у лес. Мокра. Золка. Горш такой непагадзі пачала дакучаць і арытмія. Зноў вярнуўся ў палату і ўзяўся за свой даклад. Думаю больш грунтоўна спыніцца на непрыглядным становішчы з беларускай мовай і нахабнай моладзі. Ва ўсіх нас балючай стрэмкай у сэрцы сядзіць лёс роднай мовы. Пытанне гэта мяне непакоіць даўно, яшчэ з тых год, калі пачаў пісаць свае вершы і калі гэтыя вершы ў многіх выклікалі здзіўленне: — Глядзіце, ён піша на беларускай мове! Відаць, каб на кітайскай — усё было б нармальна (6.4.1970).

Прачытаў заўвагі М. Лужаніна аб мове. Артыкул цікавы. Толькі не з усімі яго заўвагамі можна пагадзіцца. Эталонам ён лічыць мову пісьменнікаў 30-х гадоў і зусім мала ўдзяляе ўвагі мове такіх сучасных майстроў, як Я. Брыль, І. Мележ, Я. Скрыган, І. Чыгрынаў, Б. Сачанка, І. Пташнікаў... Ды ніводзін выдатны пісьменнік не ўкладваўся ў пракрустава ложа сінтаксічных, этымалагічных нарматываў (6.8.1977).

Зноў атрымаў некалькі анкет. У адной з іх пытае аўтар: "Як гляджу на беларускую мову?". Я не спецыяліст, не вучоны. Мову сваю вывучаў за плугам і касой, у бацькоўскай хаце, на кірмашах, на фэстах, на вяселлях і хрэсьбінах, на бясконцых сваіх вандроўках па родным краю. Да мовы падыходзіў з эмацыянальнай стараны, з слухавой, з зрокавай. І таму магу толькі сказаць, як пісьменнік, што яе люблю. І хоць у роспачы за сённяшні яе стан, веру ў яе будучыню (21.11.1979).

Ю. Хапалаеў прыслаў вялікую падборку маіх вершаў, перакладзеных ім на лакскую мову і надрукаваных у часопісе "Дустыну". Калі ўлічыць, што на лакскай мове гаворыць крыху больш 50 тысяч чалавек, дык нельга не здзівіцца, што тыраж часопіса — 2350 экз. Вось як людзі ўмеюць даражыць сваёй роднай мовай! А мы, пры дзесяці мільёнах насельніцтва рэспублікі, топчамся на месцы са сваімі мізэрнымі тыражамі беларускіх газет і часопісаў (4.3.1984).

Зараз, калі менш і менш ужываецца ў быту беларуская мова, слоўнікі, якія ў нас выдаюцца, нагадваюць помнікі на пагосце, якія зарастаюць травой забыцця. Гаварыў аб гэтым у ЦК, І. І. Антановіч раіць схадзіць да Слюнькова, бо нельга пусціць на самацёк выкладанне ў школах беларускай мовы, што адбіваецца і на тыражах нашых кніг, часопісаў, газет. Страта культуры любога народа — страта агульная. Трэба схадзіць... Хоць я ўжо зняверыўся ў выніках гэтага хаджэння па муках (1.5.1986).

Выклікалі ў ЦК на абмеркаванне калектыўнага пісьма, у якім яго аўтары патрабуюць выкладання ў школах беларускай мовы (29. 7.1987).

Не ведаю, як будзе з нашай мовай. Трэба, каб на ёй загаварылі ўсё, а не толькі пісьменнікі. Каб яна чуваць была ў штодзённым жыцці, бо асіміляцыя, як ракавыя метастазы. Пранікла, закранула самыя глыбінныя яе словатворчыя народныя слаі (1.1.1988).

Вярнуўшыся з Масквы, адразу пайшоў на сустрэчу з гарадскім актывам. Пачуўшы, што я выступаю на беларускай мове, зал пачаў мяне спыняць апладысментамі. Чаго можна чакаць ад такога партактыву? Прыкрае ўражанне засталося ў мяне ад гэтай сустрэчы. Самі забылі і народ адвучылі гаварыць на сваёй мове (5.7.1988).

А ў нас катастрафічнае становішча з беларускай мовай. Усе нашы галашэнні на гэту тэму нікога не цікавяць. Неабходна, каб наша мова стала дзяржаўнай і гэта было ўзаконена ва ўсіх установах, у штодзённым жыцці (30.7.1988).

Аж не хочацца браць у рукі сённяшнія газеты. Трэба так засмеціць мову: мэрыя, стрэс, бестсэлер, трэнд, сэраль, мэнэджэр, спонсер, шоу, кемпінг, брыфінг, ланч, тэлефакс... Чамусьці ў нас вельмі ахвотна пераймаюць з Захаду не самае лепшае (7.5.1990).

Зараз усе ў нас пішуць хвалебныя оды роднай мове. Шкада толькі, што мала вершаў арыгінальных. Зараз наша мова, якая доўгі час была і ў загоне, і ў прыгоне, патрабуе грунтоўнай рэстаўрацыі і ачышчэння ад розных непатрэбных запазычанасцяў (28.10.1993).

У самы адраджэнскі разгар нейкі Іван Бяздомны прыслаў мне, украўшы з шаркаўскай бібліятэкі, мой зборнік ("Мой хлеб надзённы") з надпісам: "Больно и стыдно за наш народ, который пичкают вот такими шедеврами. Обидно за поэзию, которую вы оскверняете. Впрочем, такие стихи может писать человек, принявший такой псевдоним. Взял бы "Горький", да уже был такой писатель". Перапісваю гэту цытату чалавека, які ратуе за беларускую мову, але сам ёю не валодае (14.8.1994).

Званіла А. Ціхановіч (супрацоўніца "Звязды". — **В. Р.**), каб выказаўся ў іх газеце аб выкладанні беларускай мовы ў брэсцкіх школах, бо многія бацькі пішуць заявы, у якіх патрабуюць выкладання на рускай мове. Чорт ведае што робіцца! (17.10.1994).

Перачытваю прэсу. Не заўважаем, як усё больш пачынаем патанаць у без ніякай патрэбы запазычаных вульгарызмах і агрэсіўных амерыканізмах (28.10.1994).

У суседзяў

"Рускія албанцы" Расію не разумеюць

Грамадзянская вайна ў Албаніі прымусіла шмат каго тэрмінова шукаць прытулку за мяжой. Суседняя Італія так насычана ўцекачамі, што ўжо адмаўляецца прымаць іх хаця б часова. Асабліва падвяргаюцца небяспецы асобы, якія калісьці прыехалі з іншых краін, і нават дзеці ад змешаных шлюбаў, у першую чаргу з рускімі, як у Албаніі называюць усіх выхадцаў з СССР. Цяпер "рускія", якія захавалі расійскае грамадзянства, і іхнія няпаўналетнія дзеці папрасілі прытулку ў Расіі. Некалькі такіх груп туды прыехалі. Размаўляюць усе з прыкметным акцэнтам, а некаторыя расійскую толькі разумеюць, паведамляюць журналісты.

Ды галоўнае не ў гэтым. "Падобна, "албанцы", піша карэспандэнт "Известий", маюць меркаванне аб Расіі, куды яны прыехалі і дзе збіраюцца жыць, па расказах сваіх састарэлых родзічаў, свядомасць якіх у свой час была апрацавана савецкай прапагандай. Таму праблемы сённяшняй Расіі ім здаюцца невытлумачальнымі. "Жанчыны дзівяцца, — піша журналіст, — Расія такая вялікая і багатая, няўжо нам не могуць дапамагчы?" Размовы пра тое, што Расія ўжо даўно не багатая, што ў нас няма лішніх кватэр і грошай, затое многа ўласных уцекачоў з гарачых кропак, выклікаюць у іх пачуццё здзіўлення..."

Крыху патрымаўшы "албанцаў" пад Масквой у прыстойным пансіянаце, іх накіроўваюць далей, у Цвярскую вобласць, дзе шмат каму не знойдзецца нават прыстойнай працы і жылля.

Л. М.

Замежжа

Зніклае з Парыжа шукайце ў Маскве

Ёсць рэчы, гаварыць пра якія не прынята. Да апошняга часу ў вачах французскага ўрада ў лік падобных рэчаў траплялі каштоўнасці, нарабаваныя нямецкай арміяй у музеях Францыі пад час Другой сусветнай вайны і бясследна зніклыя па яе сканчэнні. Дзе знаходзяцца іх нацыянальныя скарбы, французы здагадваліся, але да апошняга часу аб гэтым маўчалі.

Аднак нядаўна блізкая да ўрада газета "Le Figaro" змясціла артыкул, які прыцягнуў да сябе вялікую ўвагу грамадскасці. Тэму артыкулу даў закон, прыняты 5 лютага сёлета расійскай Думай. Закон абвяшчае ўсе культурныя каштоўнасці, перавезеныя ў СССР у час Другой сусветнай вайны, кампенсацыяй за страты, нанесеныя расійскай культурнай спадчыне, незалежна ад таго, чыёй уласнасцю ёсць гэтыя рэчы і пры якіх абставінах яны былі здабытыя.

Адразу па сканчэнні вайны спіс зніклых у час нямецкай акупацыі Францыі культурных каштоўнасцяў быў перададзены з Парыжа ў Маскву, дзе ў Пушкінскім музеі захоўваліся самыя выдатныя з іх. Аднак дырэктарка музея, якой "Le Figaro" прысвяціла нарыс "Жалезная жанчына з Пушкінскага", да апошняга часу сцвярджала: яна не ведае, што захоўваецца ў падвалах музея, і нічога не аддасць. І гэта — нягледзячы на тое, што калісьці трафеі прымала яна сама.

Газета нагадвае: прыняты ў Расіі закон мае агітацыйны характар, ён супярэчыць міжнароднаму праву і абавязкам, падпісаным Расіяй у апошнія гады. З прыняцця яго вынікае неабходнасць выхаду Расіі з Рады Еўропы.

І сапраўды, не трэба быць юрыстам, каб здагадацца: нельга ўзаконьваць перахаванне крадзенага — бо менавіта гэтак трэба трактаваць прысваенне Расіяй каштоўнасцяў, калісьці нарабаваных у Францыі гітлераўскай арміяй.

Нечаканую, хаця і сціплую падтрымку Францыі нядаўна аказала Германія. Сябра расійскага прэзідэнта нямецкі канцлер Коль пад час свайго візіту ў Маскву падараваў Ельцыну CD-ROM — лазерны дыск да кампутара — з падрабязным вопісам расійскіх культурных каштоўнасцяў, якія заходнія саюзнікі СССР па сканчэнні вайны вярнулі ў Маскву. Выглядае, аднак, на тое, што ніхто ў расійскай Думе яго не бачыў.

Карыснасць мяжы

На пачатку гэтага года сабакі маленькага латышскага гарадка Ікла, што на мяжы з Эстоніяй, выказалі нязвыклую цікаўнасць да кавалка зямлі на сумежжы. Іхнія гаспадары падзяліліся гэтай навіною з памежнай вартай, службоўцамі якой неўзабаве была знойдзеная добра прыхаваная пластыкавая труба дыяметрам 20 міліметраў. Пачыналася яна ў адрыне мясцовага жыхара, пабудаванай паблізу мяжы, а даведацца, дзе тая сканчваецца, не ўдалося — праз трыста метраў труба пад зямлёю перасякала дзяржаўную мяжу Латвіі. Эстонскія пагранічнікі, атрымаўшы запыт сваіх латвійскіх калегаў, высветлілі: труба сканчваецца праз чатырнаццаць метраў на ўскраіне памежнага эстонскага мястэчка.

Хто і як карыстаўся трубаправодам, здагадацца было няцяжка, ведаючы, што цана гарэлкі ў Эстоніі на 60% вышэй, чым у Латвіі, а гаспадар адрыны яшчэ да атрымання Латвіяй незалежнасці займаўся кантрабандай.

З правозу гарэлкі праз латвійска-эстонскую мяжу корміцца мноства грамадзянаў абедзвюх краінаў: адну-дзве бутэлькі вязе практычна кожны, а шафёры імкнуцца прыхаваць у машынах цэлыя скрынкі забароненага тавару.

Ці патрэбная мяжа паміж братнімі балтыцкімі дзяржавамі? Падобнае апытанне сярод жыхароў Іклы не праводзілася. Магчыма таму, што і без таго вядома: кожны з іх адказаў бы "так".

Замежжа

Парыжская настальгія

Сёлета ў Парыжы адкрылася новая выстава, арганізатары якой здолелі ўразіць нават жыхароў французскай сталіцы, якіх мала ўражвае Луўр.

Уздоўж сценаў падземнага гаража, што ў квартале Монпарнас, стаяць манекены ў савецкай вайсковай форме. Паўсюль вісяць чырвоныя вымпелы з сярпамі, малаткамі і словамі пашаны да пераможцаў сацыялістычнага спаборніцтва. На стэндах ляжаць старыя часопісы краінаў савецкага блока і іх узнагароды — ад зоркі Героя Савецкага Саюза да афганскага ордэна Сонца і румынскага — "24 жніўня". Наведаўшы выставу, знаёмы з савецкай рэчаіснасцю карэспандэнт газеты "Le Figaro" заўважыў: гэткай колькасці ўзнагародаў не змясцілі б нават грудзі ўсіх генеральных сакратароў КПСС адначасова.

Галоўныя экспанаты выставы — машыны. "ЗІЛы" балгарына Тодара Жыўкава і прэзідэнта Манголіі (літары нумара апошняга складаюцца ў абрэвіятуру KGB), "Чайка" першага камуніста Венгрыі Янаша Кадара. На заднім сядзенні "Татры" сядзіць манекен Іва Мантана — той у свой час іграў адпаведную ролю ў нейкім фільме. Побач — прывезеныя таксама з Чэхіі кавалак сцяны з надпісам "на "татрах" начальнікі ездзяць адны". Ёсць экспанаты і больш простыя — "Победа", "Масквіч" ды нямецкі "Трабант".

Апошнім часам у Францыі назіраецца ўздым цікаўнасці да савецкай атрыбутыкі. Гэта стала прычынаю таго, што на рэкламах спажывецкіх і харчовых тавараў ды нават на этыкетках трункаў зазіхацелі профілі Маркса, Мао, Сталіна ды вядомае ўсяму свету расійскае слова з трох літараў — КГБ.

Ці толькі жаданнем пазнаёміцца з усходнееўрапейскай экзотыкай выклікана цікаўнасць парыжан да СССР? "Не толькі", — адказваюць на гэтае пытанне сацыёлагі. Не так ужо мала французаў праз блізкі да камуністаў прафсаюз SJT у дзяцінстве пабывала па той бок "жалезнай заслоны" — у піянерскіх лагерах Венгрыі, Балгарыі, Румыніі, СССР. У іх душах, як і ў душах мільёнаў нашых суайчыннікаў, дагэтуль жывуць настальгічныя ўспаміны пра перадавыя заводы і калгасы ды пра бясплатнае харчаванне ў "Артэку".

Свабода альбо смерць?

Нядаўна на лётным полі лонданскага аэрапорта Хітроў службаю аховы быў затрыманы чалавек, які бясклапотна шпацыраваў па пасадачнай пляцоўцы. Як неўзабаве высветлілі паліцыянты, гэты пасажыр рэйса з Індыі не проста гуляў, а выйшаў пагрэцца. Чаму? Бо апошнія дзесяць гадзінаў ён прабыў не ў салоне "Боінга-747", а ў яго адсеку для шасі. У час палёту на вышыні некалькіх кіламетраў і хуткасці 600 кіламетраў на гадзіну тэмпература ў негерметычным адсеку апускалася да мінус 60 градусаў Цэльсія, а цёплага адзення незвычайны пасажыр не меў. Як аказалася, безбілетнікаў у цесным адсеку было двое, аднак умоваў падарожжа адзін з іх не вытрываў — пасля пасадкі яго абледзянелы труп вываліўся на бетон аэрадрома.

Чаму не загінуў Падзіп Сінгх — так звалі безбілетнага пасажыра, — застаецца загадкай для брытанскіх медыкаў. З лётнага поля яго адвезлі ў шпіталь, дзе аказалі першую дапамогу, якая, чакалі лекары, акажацца апошняй. Гэтак не адбылося, аднак іхні пацыент перажыў двайны шок — не толькі ад холаду, але і ад паведамлення, што ён належыць да катэгорыі нелегальных імігрантаў і мае быць дэпартаваны.

Першае, што зрабіў па выхадзе з шпіталю Падзіп Сінгх — жадаючы застацца ў краіне, падаў апеляцыю ў брытанскую службу іміграцыі. Яго намаганні падтрымаў нават адзін з дэпутатаў брытанскага парламента, які ўважае: чалавек, які, каб пакінуць радзіму, рызыкуе жыццём, мае прычыны шукаць прытулку.

Падрыхтаваў У.П.

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

Чытацкі дзённік

"Беларуская лінгвістыка" сёння

Чарговы, 46-ы выпуск штогодніка "Беларуская лінгвістыка" (Мн., 1996) выйшаў, на жаль, вельмі абмежаваным накладам — 100 асобнікаў, хаця ён разлічаны на даволі значную аўдыторыю мовазнаўцаў, настаўнікаў, студэнтаў, журналістаў. Для ўсіх іх, таким чынам, выданне зрабілася цяжкадаступным. Паўторым, на жаль, бо штогоднік цікавы. Тэматыка артыкулаў разнастайная. А. Крывіцкі ў працы "Рэгіянальныя моўныя з'явы і іх лінгвагеаграфічная стратыфікацыя" аналізуе практыку ўжывання ў лінгвістычным лексіконе словаў **рэгіянальны, рэгіяналізм, дыялектны, дыялектызм, абласны, правінцыйны, краёвы, мясцовы.** Даследнік лічыць, што словы **дыялектны, дыялектызм** не варта адносіць да тых моўных з'яваў, якія маюць абмежаванае мясцовае пашырэнне і прызначэнне, бо такое найменне "не адпавядае ні іх сутнасці, ні агульнапрынятаму значэнню падобных слоў".

Публікуюцца таксама працы: А.Булыкі "Словаўтваральная здольнасць запазычаных дзеясловаў у старабеларускай мове", А.Жураўскага "Адысея дзвюх літар", Г.Цыхуна "Тры беларуска-балгарскія ізаглосы", А.Харчанкі "Дзеепрыметнікі: парадоксы ўжывання" і інш. Апошняя з названых прац можа асабліва зацікавіць чытача. Рэч у тым, што беларускія навукоўцы не могуць прыйсці да згоды ў пытанні ўжывання дзеепрыметнікаў у нашай мове. А.Харчанка ў сваім артыкуле разглядае гісторыю пастаноўкі гэтага пытання ў айчынным мовазнаўстве, пачынаючы з 20-х гадоў. Падаюцца цытаты з Я.Карскага, Я. Лёсіка, Кузьмы Чорнага, П.Бузука і іншых навукоўцаў. Вось некаторыя меркаванні самога аўтара: "... дзеепрыметнікі — жывая з'ява беларускай мовы ... выкараніць іх з мовы немагчыма"; "... у многіх выпадках можна пазбегнуць дзеепрыметнікаў цяперашняга часу. Цяжкасці звычайна ўзнікаюць пры перакладзе з рускай мовы навуковых, афіцыйна-дзелавых, публіцыстычных тэкстаў". Спынімся яшчэ на артыкуле А.Жураўскага "Адысея дзвюх літар". Вядомы беларускі навуковец разглядае ўзаемаадносіны літараў *і і й* у гісторыі нашага правапісу. Сустракаецца, як вядома, падобнае напісанне: яна *йдзе*; газеты *й* часопісы. Гэта адлюстраванне на пісьме адной з асаблівасцяў беларускай мовы. У першым выпадку *і* ў пачатку слова пасля галоснага папярэдняга слова замяняецца *й* кароткім. Другі выпадак розніцца тым, што тут *й* — ужо асобнае слова. І вось аўтар прасочвае гісторыю гэтай праблемы. Падаецца такая цытата з Б.Тарашкевіча: "Калі **у** або **і** стаяць пасьле слова, каторае канчаецца галосным, то вытвараецца падобнае палажэньне: **у і і** замяняецца на **ў і й**. Напрыклад: *былі ў бацькі тры сыны; яна ўжо йдзе; пуста й гола ўсюды* (заместа: *былі у бацькі тры сыны; яна ужо ідзе; пуста і гола усюды*)". Згадваецца, як Я.Лёсік, які спачатку ў сваёй "Школьнай граматыцы для школ" папулярызаваў прынцыпы Б.Тарашкевіча, пазней на канферэнцыі па рэформе беларускага правапісу прапанаваў у разгледжаным цяпер выпадку пісаць *і і у* складовыя: *баба і дзед, баба ідзе, мы у хаце, вы убілі.* Як вядома, з тых прапаноў, што гучалі на канферэнцыі, было прынятае не ўсё. Напісанне: *мы ў хаце* засталося.

А.Жураўскі канстатуе факт таго, як карысталіся беларускім правапісам "калабаранты". Цяпер ужо А.Лёсік працягваў справу Я.Лёсіка. Выдаўшы свой правапіс, А.Лёсік здзейсніў задуму свайго брата адносна ўжывання **у і і.** А.Жураўскі піша: "Пасля вызвалення Беларусі летам 1944 г. беларускія калабаранты разам са сваімі гаспадарамі падаліся на Захад і затым асталяваліся ў розных краінах свету. Так утварылася беларуская палітычная дыяспара, якая і цяпер працягвае выдаваць вялікую колькасць літаратуры на беларускай мове". Чытач даведваецца, што яны не карыстаюцца правапісам А.Лёсіка 1943 г. Навуковец далей разглядае сітуацыю, згадаўшы "прыслужнікаў фашыстаў". Каментар, думаецца, лішні. Пазіцыя аўтара выразна бачная, калі ён заяўляе, што Яўген Міклашэўскі ў артыкуле "Філалогія ці філёлёгія?" ("Чырвоная змена", 30 лістапада 1993 г.) "пераканаўча, з глыбокім разуменнем справы паказаў поўную беспадстаўнасць і неапраўданасць пашырэння напісанняў з *й* замест *і* ".

Дарэчы, у артыкуле А.Жураўскага згадваецца і "Наша слова", якое публікавала "100 пытанняў і адказаў з гісторыі Беларусі", дзе адмоўна пісалі пра рэформу правапісу 1933 года.

Увогуле, штогоднік "Беларуская лінгвістыка" заслугоўвае таго, каб яго чытала філалагічнае грамадства. Можна па-рознаму ставіцца да ўзнятай праблемы, да аўтараў, якіх публікуюць у выданні. Але трэба ведаць, што ёсць чым, хто ёсць кім. Тады магчымы і працяг тэмы, паленміка.

Генадзь КАЖАМЯКІН.

Кола сям'і

Масару ІБУКА

Пасля трох ужо позна

(Працяг.)

Трэніруйце левую руку гэтак жа, як і правую

Ці шмат ляўшуноў сярод вашых знаёмых? Напэўна, адзін ці два. А людзей, якія аднолькава валодаюць абедзвюма рукамі, яшчэ менш. Не ведаю, ці былі Адам і Ева праўшунамі, але на нейкім этапе ў гісторыі чалавецтва карыстанне правай рукой зрабілася нормай. Усё разлічанае на праварукіх — аўтамабільнае кіраванне, спартовы інвентар, кухоннае абсталяванне і інструменты. Таму па традыцыі бацькі вучаць дзяцей карыстацца пераважна правай рукой.

У Амерыцы нашмат болей, чым у Японіі, людзей, якія аднолькава вольна валодаюць і правай, і левай рукой. Але праўшуноў усётакі болей, чым ляўшуноў. Ці мае гэта пераважная правай рукі пад сабой нейкія падставы? Ёсць тэорыя, што нагрузка на левую руку перагружае сэрца. Але я ніколі не сустракаў ляўшуноў з хворым сэрцам. Я ведаю аднаго чалавека, які ў дзяцінстве быў ляўшуном, але натрэніраваў і сваю правую руку і цяпер лёгка і вольна валодае абедзвюма. Калі я пачуў пра гэта, я паспрабаваў натрэніраваць сваю левую руку, але беспаспяхова. У маім узросце гэта ўжо немагчыма: левая рука піша крамзолі, і нават мяч не цэліць.

Правая і левая рукі нарадзіліся адначасова, і іх анатомія аднолькавая. Чаму ж яны функцыянуюць па-рознаму? Відавочна, таму, што з дзяцінства да іх былі і розныя адносіны.

Малпы не робяць адрозненняў між правай і левай рукой, яны вольна карыстаюцца абедзвюма рукамі для ежы і гульні. Такім чынам, чалавек у гэтых адносінах менш дасканалы за малпу. Ёсць гіпотэза, што калі маці заўсёды трымае дзіця на левай руцэ пад час кармлення, каб правай рабіць нешта яшчэ, то яго правая рука заўсёды будзе прыціснутая, і тады яго левая рука будзе развівацца лепей. Часам дзіця выпадкова пачынае пісаць левай рукой, і яна развіваецца лепей, чым правая.

Кожны можа развіваць аднолькава і праву, і левую руку, калі пачне гэта рабіць у раннім дзяцінстве. Я ўжо казаў, што трэніроўка пальцаў спрыяе развіццю інтэлекту. З гэтага пункту гледжання не варта пагарджаць левай рукой.

Дзецям карысная хада

З-за аўтамабільнага руху мы ўжо не бачым на вуліцах дзяцей, якія гуляюць. Іх вядуць за руку маці, ім не дазваляюць ісці самім. Перш чым вы пачнеце скардзіцца, што ў вас няма часу цягнуцца з хуткасцю вашага дзіцяці, падумайце, як карысная яму хада.

У хадзе ўдзельнічае ўсё цела. З 639 мышцаў нашага цела 400 удзельнічаюць у хадзе. У адрозненне ад іншых фізічных практыкаванняў у хадзе рытмічна чаргуюцца напружанне і расслабленне. Пры правільнай хадзе мышцы адной нагі напружваюцца, у той час як на другой яны адпачываюць. Адбываецца плаўны рух без стратаў энергіі.

Не выпадкова многія пісьменнікі кажуць, што калі работа ў іх прыпыняецца, яны прагульваюцца, і ў працэсе прагулкі з'яўляюцца новыя ідэі. Па ўсёй верагоднасці, хада стымулюе працэс мыслення.

Мы не заўважаем працэсу хады, успрамаем яго як нешта само па сабе зразумелае. Але гэта не так. Як паказвае гісторыя з дзвюма дзяўчынкамі, якія выраслі ў ваўчынай зграі, дзіця так і будзе поўзаць, калі вакол яго будуць істоты, якія рухаюцца на чатырох нагах. Вельмі важна, каб дзіця вучылі правільна хадзіць з ранняга ўзросту.

Як на дзіцячы розум...

Геннае "ў"

Звычайна шмат хто з дзяцей пакутуе на чыстае вымаўленне гуку "р". А ў Сержыка свой клопат. Яму не заўсёды даецца гук "л". Замест яго часта чуем "ў" кароткае. Прыкладам, ён гаворыць "сажаўка", "баўкон", "паўка" — палка, "запаўка" — запалка, "памыўка" — памылка, Мікоўка, маўпа — малпа... Хаця ў такіх словах, як мыла, падлога дый іншых, гук "л" у яго чысты. Вельмі цікавая з'ява! Яшчэ больш яна мяне зацікавіла, калі я не гэтак даўно вычытаў у Яна Чачота: крывічы "вельмі не любяць гука "л". У многіх выпадках замест "л" крывічы вымаўляюць гук "ў", злучаючы яго з наступным ці папярэднім галосным... Нават словы з іншых моў, як напрыклад, хаўтуры з літоўскага chalturej, жаўнер з польскага żołnierz, каўнер, які паходзіць ад італьянскага kołnierz, аўтар — ołtarz (з лацінскага altare), каўтун — kołtun, усюды замянілі "л" на "ў".

Прачытаўшы такое, між волі, падумаў: "Няўжо ў Сержыка спрацаваў моўны ген крывічоў? Калі гэта так, то гэта ж дзіва дзіўнае! А калі не так, то скуль у Сержыка гэтая схільнасць да "ў" нескладовага і пагарда, несвядомая, вядома, да гука "л"? Скуль?! У пэўных жа пазіцыях гук "л" ён жа вымаўляе чыста, чысцюсенька!

Уладзімір СОДАЛЬ.

Здароўе *Здароўе*

Біо +

У наш стрэсавы і праблемны час наўрад ці знойдзецца чалавек, які правільна і сбалансавана харчаваўся б. Нават забяспечаныя людзі не змогуць штодня купляць некалькі кілаграмаў паўднёвай садавіны, яблыкаў, а таксама баклажанаў ды цвятной капусты, каб не мець дэфіцыту вітамінаў, мікраэлементаў і мінеральных рэчываў. Людзі пераважна сілкуюцца апрацаванымі, пераважна бялкова-вугляроднымі харчамі, у якіх шмат кансервантаў. Мы прызвычаіліся піць пасля абеду моцны чай, каву або газаваныя "тонікі". Такое "харчаванне" шкоднае, асабліва для тых, хто не ўмее "чысціць" свой арганізм.

Існуе шмат спосабаў "суперачышчэння" ад шлакаў паводле метадаў Сямёнавай, Малахава, Гогулана, галаданне паводле методыкі Брэга, Вайтовіча. Але не ў кожнага хопіць сілы волі, каб адмовіцца на некалькі дзён ад любімай стравы, каб наладзіць разумны лад жыцця і харчавання.

Амерыканскія і заходнееўрапейскія дыетолагі і натурапаты стварылі спецыяльныя біялагічна актыўныя дадаткі — нутрыцэўтыкі. З дапамогай нутрыцэўтыкаў можна ачысціць арганізм ад шлакаў, не галадаючы, можна дапоўніць свой харчовы рацыён натуральнымі ферментамі-антыаксідантамі, атрымаць неабходную дзеля нармальнай жыццядзейнасці колькасць натуральных вітамінаў, мінералаў, а таксама чыстых травяных ды жывёльных экстрактаў. Біядабаўкі кампаніі "EnRich", Нацыянальнай акадэміі харчавання ЗША прадаюцца ў аптэках Менска. Праз шматузроўневы маркетынг дыстрыб'ютарамі распаўсюджваюцца біядабаўкі фірм "Vision", "Herbalife", "Sunrider", якія прайшлі апрабацыю і зарэгістраваныя ў Расіі.

Сама больш разнастайныя і багатыя на біяхімічныя складнікі біяактыўныя дадаткі кампаніі "Amrion" (ЗША), якія на абшарах СНД распаўсюджвае яе дачэрняя галіна — кампанія "Нутрыплюс". Важна ведаць, што амаль 90 % гэтых прадуктаў з'яўляюцца антыаксідантамі, г. зн. бароняць клеткі чалавечага арганізма ад свабодных радыкалаў, якія аж занадта і ў брудным паветры, і ў здароўі целе.

Падрыхтавала Т. Ф.

Бярэзіна

Зялярскія гутаркі

"Кроў маю п'юць, косці мае паляць, маімі рукамі адзін другога б'юць", — так можа скардзіцца бярэзіна, любімае наша дрэва. І цяпер, напрадвесні, пакуль яшчэ не зазелянеў лес, варта пайсці ў бярэзнік. Ваш настрой зменіцца на лепшы, а да таго ж можна нарваць бярозавых пупышак, пакуль яны яшчэ не распусціліся. Дома іх будзеце сушыць у халаднаватым памяшканні, бо ў цяпле яны будуць распускацца і страціць карысныя рэчывы. Дарэчы, калі вы спозніцеся, то не бядуйце. У гай можна пайсці і пазней, калі бярэзнік зазеляне, а лісце яшчэ будзе клейкае і духмянае. (Менавіта тады аматары-лазебнікі рэжуць голле на венікі).

У бярозавых пупышках утрымваюцца флаваноіды, эфірны алей (да 5 %), у складзе якога бетулен, бетулол, бетуленавая кіслата, а таксама смолы, вітаміны С і К, сапаніны. Флаваноіды маюць шырокі спектр уздзеяння на чалавечы арганізм: а) высокую Р-вітамінную актыўнасць, г. зн. яны (флаваноіды) дзейнічаюць як вітамін Р, які ўмацоўвае сценкі крывяносных жылаў; б) паніжаюць узровень азоцістых злучэнняў у арганізме, а менавіта мачавіны ў крыві; в) паніжаюць ціск крыві; г) здымаюць спазмы крывяносных жылаў ды мышцаў; д) паніжаюць узровень шэрагу палавых гармонаў. Мяркуюць, што менавіта флаваноіды ў спалучэнні з аскарбінавай кіслатой (вітамін С) актыўна ўдзельнічаюць у працэсах утварэння ферментаў; якія, як вядома, кантралююць абмен рэчываў у чалавечым арганізме.

Выкарыстоўваючы бярозавыя пупышкі як мачагонны і жаўцягонны сродак, трэба памятаць, што іх смолавыя рэчывы могуць раздражняць ныркі. Таму раяць лепш выкарыстоўваць бярозавае лісце, дзе смолаў менш. Да таго ж, настой бярозавага лісця таксама спрые абмену рэчываў ды выдаленню шлакаў з арганізма.

Наша народная медыцына раіць гарэлачныя настоі пупышак ад страўнікавых хвароб (язва, гастрыт), запаленняў мачавога пухіра, сардэчных хвароб. Маладым свежым лісцем абкладваюць спіну хворых на радыкуліт, а таксама і на рэўматызм. Бярозавы сок раяць спажываць анкалагічным хворым.

Паводле "Лекавых раслінаў..." Я. Шмярко ды І. Мазана 5 г пупышак (палавіна лыжкі) варыць 10 — 15 хвілінаў у шклянцы вады, студзяць гадзіну, а пасля п'юць па палавіне шклянкі праз гадзіну пасля яды 3-4 разы штодня. Гэтыя ж аўтары называюць асабліва эфектыўным мачагонным і дэзінфіцыйным сродкам настой бярозавых пупышак і лісця на бярозавым соку. Ён стымулюе выдаленне шлакаў пасля грыпу, запалення лёгкіх, хвароб нырак.

Настой пупышак на гарэлцы раяць рабіць так: 1 бутэльку гарэлкі змешваюць з палавінай бутэлькі пупышак і настойваюць цягам месяца. Пры неабходнасці спажываюць па 40 кропель 3-4 разы штодня (ад халеры — па адной чарцы кожную гадзіну, аж пакуль не спыняцца ваніты).

Зяляр.

Здароўе-дайджэст

Сардэчныя справы

Увесь свет ведае, што французы п'юць шмат віна. І лекары былі ўпэўненыя, што менавіта таму яны радзей пакутуюць ад сардэчных хваробаў. Але, як мяркуе навуковец з Марсэля П'ер Ралан, здароўе французаў лепшае таму, што яны спажываюць менш малака. Менавіта ў свежым малацэ ўтрымліваецца бялок казеін, з якога ў чалавечым арганізме ўтвараецца рэчыва, што нішчыць пругкасць артэрыяў. У іх адкладаецца вялікая колькасць г. зв. лёгкага халестэрыну. Праз гэта крывяносныя жылы звужваюцца, і ўзнікае верагоднасць сардэчнага прыступу.

8 + 8 + 8

Прафесар Сайман Фолкард на падставе грунтоўных даследаванняў сцвярджае: празмерная праца шкодзіць здароўю. Хранічная стомленасць, якая ўзнікае, калі працоўны тыдзень перавышае 48 гадзінаў, вядзе да псіхічных, страўнікавых хвароб; адмоўна ўздзейнічае на дзейнасць сэрца. І навукоўцы раяць: восем гадзін — працы, восем гадзін — сну і восем гадзін — забавам.

Per astera

Аўстралійскі доктар Б. Маршал дзеля пацвярджэння свае гіпотэзы, што язва страўніка не ўзнікае ад стрэсаў, а з'яўляецца вынікам шкоднага ўздзеяння бактэрыі Helicobacter Pylori, праглынуў невялікую колькасць вадкасці з гэтымі бактэрыямі. І неўзабаве заўважыў у сабе характэрныя прыкметы язвы страўніка. Пакуль невядома, як перадаецца інфекцыя. Але спецыялісты перакананыя, што бактэрыяльную язву вылечыць лягчэй.

Спачувайце!

Мэнэджэры! Мэнэджэры! Гэтае слова не выходзіць з газетных палосаў, гучыць па радыё і тэлебачанні, вабячы моладзь. Але не зайздрасці, а спачування вартыя ахвяры моднай цяпер прафесіі. Кожныя два з трох мэнэджэраў скардзяцца, што пакутуюць ад раздражнення і бессонніцы — выніку празмернай колькасці інфармацыі.

Французы спахапіліся

Даўно ўжо вядома, што азбест з'яўляецца канцэрагенам. Але, прыкладам, у нас ніхто не парупіўся, каб неяк абмежаваць яго выкарыстанне дзеля будаўніцтва. Як бачым, пакуль не знойдзена адпаведнай замены шыферу, у склад якога ўваходзіць і азбест. А вось французы спахапіліся. Сёлета, як паведаміў міністр працы і сацыяльных праблемаў Францыі, у краіне забароненая вытворчасць азбесту, а таксама матэрыялаў, у якіх ён утрымліваецца.

Падрыхтаваў З. С.

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!

Францішак Багушэвіч.

Беларускае адраджэнне

Алена ЯСКЕВІЧ,
кандыдат філалагічных навук

"Боль пакрыўджанага забытага краю"

Як лічаць даследнікі, чым больш у баладзе лірызму і драматычнай пачуццёвасці, тым бліжэй аўтар да жанравага "свету" яе.

М.Ю. Лермантаў жа паглыбляў і развіваў філасофскі падтэкст балады, дасягаючы ў нечым лаканізму філасофскай прытчы, аздобленай незвычайнай лёгкасцю апавядання. Былі ў паэта і шэдэўры гісторыка-патрыятычнай балады ("Два веліканы", "Барадзіно") і інтымна-філасофскай ("Незабудка", "Русалка").Пра апошнюю Белінскі пісаў: "Гэта п'еса ўся наскрозь у фантастычным каларыце і па раскошы малюнкаў, багаццю паэтычных вобразаў, майстэрству апрацоўкі ўяўляе сабой адзін з каштоўнейшых перлаў рускай паэзіі".

Але балада не стала такім вызначальным жанрам "расійскай славеснасці", як пісьменства беларускага. Бясспрэчна, балады М.Ю. Лермантава лірычныя, але лірыка іх тоне ў матывах "сусветнага смутку", а непадзеленае пачуццё інтымнай лірыкі — хутчэй даніна філасофіі нігілізму.

У нечым твору не стае фальклорнай песеннасці і спрадвечна народнага светаўспрымання жыцця. І як, зусім па-іншаму:

"O wy, co mieszkacie w wodzie,
Siostry moje, Świtezianki,
Słuchajcie w ciężkiej przygodzie
Głosu zdradzonej kochanki",—

піша пра трагедыю непадзеленага пачуцця А.Міцкевіч у баладзе "Рыбка" (Balladu i romanse. Warszawa, 1985, S. 30). Тут няма філасофскай разважлівасці, — толькі зіяе крывавая рана, баліць тым болем, які ніколі не сціхне, крывавіць так, быццам ніколі не загоіцца. І боль гэты не адной толькі дзяўчыны, але і прыроды, нябесных істотаў і ўвогуле ўсяго пакрыўджанага і забытага краю, што так горка, калі згадваеш яго былую веліч.

Беларуская балада новага часу ўзнікла пазней, недзе ў 20 — 30-х гадах XIX стагоддзя з распаўсюджаннем у Польшчы і Расіі рамантызму і сентыменталізму.

Аднак да вызначэння асноўных шляхоў развіцця, выпрацоўкі баладай сваіх жанравых адзнак ёй было яшчэ далёка.

Напачатку ў жанравай структуры пачала пераважаць містычна-алегарычная плынь, нібы балада прыпомніла, што продкам яе, як і байкі, была прыпавесць, прытча.

Тыповы твор такога зместу — "Ваўкалак" Альгерда Абуховіча. Ужо з першых радкоў чытач уваходзіць у чароўны свет багатай на паданні сівой даўніны, персанажы старадаўніх легендаў сапраўды ўражваюць:

Чараўніца уракла—
Быў я калісь ваўкалакам...
І людскую знаў гаворку,
І з сабакамі з надворку
Гаварыць я спосаб меў.

Інтрыгуе пачатак твора, калі гаворка вядзецца не ад 3-й асобы, нібыта "збоку", а ад першай асобы, што сведчыць і пра тое, што пазіцыі аўтара і лірычнага героя супадаюць. У наступных радках, калі ідзе размова Ваўкалака з Лыскам, адчуваецца моцны ўплыў сатырычных элементаў суседніх літаратур, але ўсё ж адчуваецца і ўласна нацыянальная гумарыстычная традыцыя:

Кінь ты, куме, жытло ўражжа:
Цяпер марна прападаеш.
А ты ж гэткі спосаб знаеш:
Майму пану стань служыць,
Табе добра будзе жыць.
— Ах ты, дурню, — думаў я, —
Мне вярнуцца да сяла?
...Хоць галодзен — я свабодзен...

На думку даследнікаў, дыялог — гэта ўласна баладны элемент, які дазваляе паслабіць эпічную частку, весці апавяданне больш сцісла і экспрэсіўна ў той жа час, дапамагае адначасова лепш паказаць напружанне і барацьбу, сутыкненне людскіх характараў. Дыялог у баладзе заўсёды драматызаваны, бо ў ім не толькі назіраецца паскарэнне развіцця дзеяння, але і кульмінацыя сюжэта, за якой ужо прадчуваецца развязка. Ваўкалак адмаўляецца ад паднявольнага жыцця сабачага:

На свабодзе прападу,
А ў няволю не пайду:
Буду вольным ваўкалакам,
Ты ж — на прывязі сабакам!

І нейкі фаталізм лёсу, прадвызначанасць перапаўтараюць сюжэт з незвычайнага народнага падання ў філасофскі сімвал.

Сапраўды твор здзейсніўся на структурна-кампазіцыйным узроўні, але пашырэнне прасторы аўтарскага бачання, элементы тыпізацыі, імкненне да суаднясення характару героя з ментальнай асаблівасцю кожнага народа — схільнасцю да свабоды, надае вершу як сацыяльнае, так і нацыянальна-вызваленчае гучанне. А гэта ўжо адзнака публіцыстычнага верша-звароту.

У барацьбе дзвюх стыхій — сатырычнай і містычна-алегарычнай — перамагае апошняя.

Элементы містыкі, рэшткі сінкрэтычна-міфалагічнага светаўспрымання знойдзем мы і ў пазнейшых творах, у прыватнасці, нават у самога В.Дуніна-Марцінкевіча.

Ствараем энцыклапедыю "Новай зямлі"

Omnia mea mecum porto

Родная літаратура. Ці ведаем мы яе? Ці чытаем нашыя казкі самі, ці дзеткам нашым баем штодня на сон? А то ж скарб наш, сабраны за тысячагоддзі, які знаўцы ацэньваюць на меру казак "Тысяча і адной ночы". А хто з нас прачытаў усе нашыя летапісы? Ды нават нашыя свядомыя і адукаваныя навукоўцы сціпла называюць іх беларуска-літоўскімі, каб, не дай Бог, не палічылі надта разумнымі нашых прашчураў, што яшчэ ў тую пару, калі суседзі ніводнага слова па-свойму не напісалі, мелі шмат рукапісных кніг. Палачане, віцебчукі, наваградцы, менчукі, магілёўцы складалі адмысловыя летапісы ды хронікі, ды на такой мове, што і цяпер яе брацъ за ўзор!

А ці згадвае хто-небудзь з нашых святароў "Словы"..." свайго знакамітага калегі — Кірылы Тураўскага? Яго ж, залатавуснага, каму няма роўнага на ўсёй Русі, падаюць за аўтара "Слова пра паход Ігараў".

З тузіна нашых знакамітых паэтаў XV — XVII стагоддзяў, што пісалі на лаціне — агульнаўжывальнай мове ўсёй вучонай Еўропы, — ведаем толькі аднаго — Міколу Гусоўскага. Не пішуць пра іх у падручніках? Не перакладаюць? То не грэх кожнаму з нас вучыцца лаціне, як калісьці дзеткі беларусаў у брацкіх ды іншых школках.

На польскамоўную беларускую літаратуру глядзім нібы радня на байструка. Здавалася б, радавацца трэба: дзіцятка вырасла ўсім на дзіва. Ды мы адпіхваем: чужое.

Нарэшце дажылі: паэму "Новая зямля" Якуба Коласа выкінулі з школьнай праграмы.

Але не з нашай душы! З надзеяй, што наш народ звернецца да спадчыны — разнастайных і цудоўных твораў нашай літаратуры, пачынаю я чытаць нанова чароўныя радкі "Новай зямлі", твора такога значнага і велічнага, што калі б нават ён быў адзіным у нас, то і тады наша літаратура мела права на пачэсны пасад сярод іншых літаратураў свету.

Не ад нявер'я, не, ад веры Стартуюць новыя шляхі, — пісаў Леанід Якубовіч, які так зайчасна пайшоў ад нас.

З верай, што "Новая зямля" вернецца — у школу, хаты, у душу беларусаў, — бяру я зноў шосты том збору твораў Якуба Коласа. З надзеяй, але і дзеля вяртання нашага ў духоўны свет продкаў, каб вучыцца ў іх — героя "Новай зямлі".

"Зямля... зямля...туды, туды, брат..."

Новая зямля. Чаму Якуб Колас менавіта так назваў сваю паэму? Вядома, што жанр гэтага твора не адразу быў вызначаны: перш — вершаванае апавяданне, пасля — расказ. Але назва — "Новая зямля" — з'явілася, відаць, адначасна з задумай. Вязню менскага астрога асабліва не хапала зямлі, менавіта напрадвесні, калі — паводле народнага ўяўлення — жаваронкі, Юр'я, святы Юры, сам Бог адмыкаюць, вызваляюць яе.

Назва паэмы — даніна культу зямлі?

"Будзь багаты як зямля", "Зямелька — матка наша: і корміць, і поіць, і адзявае. Сыну лесніка, які не меў сваёй зямлі, настаўніку палескай вёскі Кастусю Міцкевічу ўсё гэта было добра вядомае. "Апроч зямлі, — пісаў этнограф Часлаў Пяткевіч, — для палешука не існуе нічога, з чым бы ён мог больш, як з ёю, з'яднацца". (Вось як!) Ці не маглі спрычыніцца словы: *Святая Маці Зямля* з легенды "Зямля"?

Напачатку нашага стагоддзя стала вядомай карціна мастака Фердынанда Рушчыца, якую ён назваў проста — "Зямля". (Але больш сімвалічнай назвы прыдумаць нельга было. Мабыць, XX стагоддзе для беларусаў было прадвызначанае — пад знакам зямлі. Зямлі страчанай і вернутай?) Мадэрновая, амаль імпрэсіяніцкая карціна і даволі просты вершасклад паэмы. Але іх яднае адно: зніткаванне, лучэнне Неба і Зямлі, Боская Неба і чалавечай Зямлі. Бог-творца стварыў чалавека творцам — паводле свайго вобраза і падабенства. І даў яму Зямлю, каб той мог спраўдзіць свае магчымасці тварыць, здзейсніць свой творчы патэнцыял.

Чаму Якуб Колас спалучыў у назве паэмы два словы? Які сэнс тут мае слова "новая"? Мяркую, гэта зразумеем, чытаючы "Новую зямлю".

Леснікова пасада

1. Прынямонская Ітака

Геніяльны твор вызначаецца кожным сваім радком, кожным словам, што маюць сэнсавую і эстэтычную вартасць і не могуць быць замененыя.

Мой родны кут, як ты мне мілы!

Колькі разоў чытаў гэты радок, колькі разоў чуў гэтыя словы ў песні, складзенай паводле першых радкоў паэмы "Новая зямля", але і цяпер абуджаюцца ў душы новыя пачуцці. Пачынаюць гучаць іншыя струны...

Шмат хто пісаў падобнае

Зямля маіх бацькоў...
Паклон табе!
О Руская земле! Уже зашеломянем еси!
О Літва! Мая айчына! Ты як здароўе...

Вечная тэма? Адвечная агульналюдская цяга да роднага краю, роднай мясціны? Так, спрадвечная! Асабліва выразна адчуваецца такі сум, калі ты ўдалечыні ад бацькоўскага кута, незалежна ад таго, багаты ці бедны родны край. На пустынную, камяністую, як і наша Беларусь, Ітаку імкнецца цягам дзесяці гадоў Адысей, герой старажытнагрэцкай паэмы. Сумуе па родным Прынямонні Адам Міцкевіч, захвалены і шанаваны ўсёй Еўропай. Але ягонай душы там няма месца. Яна імкнецца ў родны кут, да Нёмна, "хатняй" ракі. І Міцкевіч моліць Маці Божую перанесці яго — цудам — у край дзяцінства. Мо і Якуб Колас маліўся Богу, каб хоць раз за чвэрць веку глянуць на лесніковую пасаду.

Мой родны кут, як ты мне мілы!
Забыць цябе не маю сілы!

Славуты наш Скарына ў прадмове да адной з кніг Біблii выказаў спрадвечнае, уласцівае і біблійным героям, і ягоным сучаснікам пачуццё:

"Понеже от прирожения звери, ходящие в пустыни, знають ямы своя; птици, летающие по возъдуху, ведають гнезда своя; рибы, плывающие по морю и в реках, чують виры своя; пчелы и тым подобная боронять ульев своих, — тако ж и люди, игде зродилися и ускормлены суть по Бозе, к тому месту великую ласку имають".

Здзіслаў СІЦЬКА.

(Працяг будзе.)

Магія, або Калі табе жадаюць "крэпкага здароўя"...

Калісьці і я ў славутых
шаманаў вучыўся замовам
І верыў ва ўсемагутнасць
І ў сілу чароўнага слова.

Максім Танк. З "Слова".

Мне шмат людзей дорыць сваю прыязнь, шчырасць, дабрыню, клопаты, а калі-нікалі падносяць і асабістыя падарункі. Што і гаварыць, асалоду я атрымліваю ад кніг, і найбольш, калі дорыць сам аўтар.

Нядаўна завітаў да мяне паэт і падараваў сваю першую выдадзеную кнігу з такім надпісам: "Міхаілу Міхайлавічу Маліноўскаму. Вялікага Вам шчасця, **крэпкага здароўя** (падкрэслена мною. — **М.М.**) і доўгіх гадоў жыцця".

Адразу скажу, кніга ўзяла мяне ў свой "палон". І як заўсёды, на гэта ў мяне адразу адгукаецца сэрца. І вось пасля некалькіх чытанняў і роздумаў саджуся за стол, але што такое — не магу анічога напісаць... Нешта стрымлівае, а што і сам не ведаю.

Колькі ні браўся за паперу і пяро, нічога не атрымлівалася.

Тут заходзіць да мяне вельмі цікавы і самабытны чалавек з рукамі мастака і душой паэта Анатоль Станкевіч. Ён, перагортваючы падараваную кнігу, адразу звярнуў увагу на словы "крэпкага здароўя" і спытаў у мяне, а ці правільна яны выкарыстаны... Шчыра скажу, мяне таксама "рэзала" слова "крэпкае".

Прайшоў яшчэ нейкі час. І зноўку анічагуценькі не магу напісаць на падарунак. І тады вырашыў расcекчы гэты "гордзіеў вузел" — праверыць слова "крэпнуць".

Пераглядзеў шмат слоўнікаў, пакуль у мае рукі не трапіў "Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы" (1996). На 305-й старонцы чытаю: "**Крэпнуць**, -ну, -неш, -не; крэп, крэпла; -ні; **незак.** (разм.). Дранцвець, нямець ад холаду. **Рукі крэпнуць**".

Дык вось у чым аказалася справа! Аўтар подпісу, сам таго не ведаючы, пажадаў, каб мае здароўе "дранцвела" (!). Што цікава, такія зычанні ад яго я пабачыў і на іншых кнігах іншым людзям.

Што было рабіць? Я спачатку вырашыў ліст напісаць аўтару падарунка, нават "нарадзіў" некалькі радкоў, а потым падумаў, што магію гэтых слоў можна абысці або разбурыць самому: з кнігай пайшоў да векавечнага дуба, які знаходзіцца ля ракі Мышанка (у яго я штомесячна прашу здароўя), прыклаў да яго зборнік вершаў і пачаў горача прасіць, каб забраў дуб ліхое слоўца "крэпкага", а даў моцнага...

Вечарам мне добра працавалася за пісьмовым сталом.

Усё ж ёсць нейкая магія слоў, але маюцца і спосабы яе нейтралізаваць.

Міхась МАЛІНОЎСКІ,
правадзейны член
Геаграфічнага таварыства.

г. Баранавічы.

Мікалай КРЫЎКО — беларушчына.
Алена ШЧУКА — англійшчына.

Слоўнік сінонімаў

ПРАМАЎЧАЦЬ (устрымацца ад выказвання, заўвагі, адказу і пад.) *"Вось ужо і перакруціла (Ева) мае словы", — пакрыўдзілася Вера, але прамаўчала* (Асіпенка), **ЗМАЎЧАЦЬ** і **ЗМОЎЧАЦЬ** (устрымацца ад пярэчання, адказу на папрокі, абвінавачанні, абразы і пад.) *Чарнавус змаўчаў, мусіць здагадаўся, што тут сапраўды і ён вінаваты, і адразу ж пачаў пра іншае* (Кулакоўскі). *Тут хоць і трэба было змоўчаць і больш не гаварыць нічога, не змоўчыш. Абражана самая мужчынская годнасць* (Паўлаў).

Прамаўчаць. У англійшчыне ў гэтым сэнсе ўжываецца адзін дзеяслоў **keep**, але з рознымі дапаўняльнымі элементамі. Так **keep off** (прыслоўе off) і **keep silent** (прыметнік silent).

ПРАМАХНУЦЦА (не трапіць у цэль) *Баярскі стрэліў у машыніста, але прамахнуўся* (Гурскі),**СПУДЛАВАЦЬ** *Па прывычцы стрэльбу я рыхтую І сачу за ценем (цецеруком) паміж дрэў. Хоць, напэўна ведаю, спудлую* (Танк). **ПРАМАЗАЦЬ** размоўнае, неадабральнае *Стрэл, як пярун!.. Вальдшнэп шугае ўгору. Ён проста падымаецца над лесам. Прамазаў я* (Караткевіч), **ПАСЛАЦЬ** (або **ПУСЦІЦЬ**) **ПА МАЛАКО** (або **ЗА МАЛАКО**) разм. (не трапіць у цэль, пусціць кулю, выстраліць і пад. міма, не ў цэль) *Прывітаўшыся, камандарм з усмешкай спытаў: — І якія вынікі? Колькі мін паслалі па малако? — Усе накрылі цэль, — дакладваў Ванеев* (Гурскі). *— Незаконачанае трыванне:* **Прамахвацца, пудлаваць, прамазваць, пасылаць** (або **пускаць**) **па малако** (або **за малаком**).

ПРАМЕЖАК (адлегласць, прастора паміж рэгулярна размешчанымі прадметамі або паміж прадметамі, якія рухаюцца) *Дамы стаяць не прыціснутыя адзін да аднаго, а з прамежкамі паміж імі, каб адзін будынак не зацяняўся другім, каб кожны з іх ахінаўся святлом з усіх бакоў* (Хадкевіч), **ІНТЭРВАЛ** *Але вось вуліцы паступова радзеюць, утвараючы інтэрвалы паміж кварталамі* (Новікаў) // (час, які аддзяляе адно дзеянне, адну з'яву ад іншых) *Як раней, навакольле грымела ад выбухаў і стрэлаў гармат, у прамежкі між якіх урывалася чачотка кулямётаў* (Мележ). *За апошні час на ўсход гонць эшалон за эшалонам з інтэрвалам пятнаццаць-дваццаць хвілін* (Няхай).

Прамежак. Англійскія адпаведнікі: **interval**, **space**. Акрамя іх, але часцей у сэнсе "прамежак часу",-ужываецца яшчэ і назоўнік **span**. З гэтых трох сінонімаў толькі апошні з'яўляецца спрадвечным словам, тады як interval і space былі пазычаныя з французскай мовы.

ПРАМЕЖКАВЫ (які ўтварае сабой прамежак, прастору паміж чым-н.; які знаходзіцца, размешчаецца ў прамежку паміж чым-н.; які займае сярэдняе становішча паміж процілеглымі з'явамі). *Прамежкавая адлегласць. Гадзіны праз тры, сама болей, праз чатыры, яна (Ксеня) будзе ў Чымкенце. Калі, вядома, нічога не здарыцца ў дарозе, калі ніхто не прагоніць яе з тормаза дзе-небудзь на прамежкавай станцы* (Васілёнак). *Канстанцін Лапінка ўсё бачыць і ўсё разумее, але хацеў бы... заняць прамежкавае становішча паміж варожымі станамі* (Кучар), **ПРАМЕЖНЫ** *Увайшоўшы ў гэтую прамежную вёсачку, я сеў на лаўку каля аднае хаты, узяўся рукой за шчаку і толькі-толькі не пачаў лямантаваць* (Дубоўка). *Наогул жа Бабіч і па службоваму, і па сацыяльнаму свайму стану ёсць як.бы нейкая прамежная планета, што адчувае на сабе ўплыў суседніх планет* (Колас).

ПРАМЕНЬ (*мн.* праманi і прамені) (вузкая паласа святла, што ідзе ад якой-н. крыніцы святла ці ад прадмета, які свеціцца) *Тонкаю ніткаю прашыўся з неба прамень сонца* (Арабей), **ПРОМЕНЬ** (*мн.* промні і промені) *Вось першы промень над зямлёю бліснуў — І іскраў у расе не пазбіраць* (Панчанка), **КАСА** (пераважна ў паэзіі) *Уставала сонейка з-за лесу І ўсюды косы раскідала, І ўсё жывенькае вітала* (Колас). *На ўсходзе зардзелася неба: Нібы золата, падаюць косы...* (Чарот), **СТРАЛА** (у вобразным, паэтычным ужыванні) *У багне неба яснасіняй Ступае сонца, як багіня, І стрэлы-косы раскідае, Як чараўніца маладая* (Колас). *Угары ні хмаркі, Тысь нябесны дах, Сонца сыпле стрэлы; Весела ў палях* (Журба).

Прамень. Англійскіх сінонімаў два: **beam** і **ray**. Першы з іх у англійшчыне спрадвечны, а другі быў пазычаны з французскай мовы.

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

Праграма тэлебачання

Панядзелак, 31 сакавіка

Беларускае тэлебачанне
Вялікдзень (каталіцкі)
8.00 Рэзананс.
8.45 Існасць. Святочная праграма.
9.15 "Пра дракона на балконе, пра рабят і самакат". М. ф.
10.15 Вас выклікае Спартландыя. Таварыская сустрэча па рухомых гульнях школьнікаў г. Менска.
11.00 Творцы.
12.00 "Уся каралеўская рáць". М. ф., 1-я ч.
13.40 Музычны салон. "Увесь гэты джаз..."
14.20 Сусвет.
15.00 Навіны.
15.20 Відзакурс французскай мовы.
15.50 Творцы.
16.20 Беларускі гіт-парад.
16.25 Кола часу. "Сакрэтная стэнаграма".
16.55 "На добры лад".
17.15, 18.30 Бенефіс заслужанага артыста Беларусі М. Скорыкава.
18.00 Госці ў дом.
19.20 "Даруй нам, першае каханне". М. ф.
20.30 "Хто гэта?" Тэлегульня.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Я — актрыса". М. ф.

ГРТ
11.00, 14.00, 17.00, 22.25 Навіны.
11.15 "Паміж анёлам і д'яблам". М. ф.
13.25 Футбольны агляд.
14.20 "Таямніцы старога Лондана".
14.45 Марафон-15.
15.05 Зорны час.
15.40 "Ніко і яго сябры".
16.10 ...Да шаснаццаці і старэйшым.
16.35 Вакол свету.
17.20 "Дзяўчына па імені Лёс".
18.05 Час пік.
18.30 Адгадай мелодыю.
19.00 "Мы".
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.45 "Полтэргейст". М. ф.
21.40 "Сярэбраны шар". В. Чэхава.
22.35 "Мядзведзь", "Вяселле". М. ф.
0.30 Прэс-экспрэс.

Расія
17.15 Пульс. Урадавыя будні.
17.45 Расіяне.
18.00 "Санта-Барбара".
19.00, 22.00 Весткі.
19.35 Добры вечар.
20.20 "Слёзы капалі". М. ф.
22.35 "На кані". Тэлелатарэя.
22.50 Дзяжурная частка.
23.15 Адамаў яблык.
24.00 На ноч гледзячы.
0.15 Тавары — поштай.
0.35 Тэлемагазін.

Санкт-Пецярбург
11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 21.55 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Гісторыя кахання".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.45 "Калі ласка!" Тэлефільм.
14.10 Міжнародны агляд.
14.45 "Пажывём-пабачым".
15.10 Авертайм.
15.35, 20.45 Тэлеслужба бяспекі.
16.10 Дом кіно.
16.45 "Цудоўны горад Берлін". Тэлефільм.
17.05 Рытмы горада.
17.30 "Вяртанне Майстра". Муз. ф.
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.15 Як быць каханымі.
21.00 Кубак Англіі па футболе.

НТБ
17.30 Футбольны клуб.
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.40 Герой дня.
19.00 "Сем дзён з расійскай прыгажуняй". М. ф., 1-я ч.
19.30 "Газ-з-з, або Як прыйшлося знішчыць увесь свет, каб яго выратаваць". М. ф.
21.45 "Круты Уокер: правасуддзе па-тэхаску". М. ф.
22.40, 23.20 Часінка.

Аўторак, 1 красавіка

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.45, 17.50 Беларускі гіт-парад.
7.50, 17.40 Эканамікст.
8.00 "Часцінка". Д. ф.
8.15 Мультфільмы.
8.35 Кампутарны палігон.
9.00 Тэлебачанне — школе. Музыка. 8-ы клас.
9.30 "Уся каралеўская рáць". М. ф., 2-я ч.
10.40 "Радасная душа". Фільм-канцэрт.
11.10 Чацвёртае вымярэнне. Абрыс.
11.35, 18.20 "Залатыя гады".
12.30 Акалада.
13.00, 15.00, 18.00, 0.20 Навіны.
15.15 Усё пра ўсё.
15.40 Вострау натхнення.
16.10 Мультфільм.
16.25 Тэлебачанне — школе. Беларуская літаратура. 7-ы клас.
17.10 Урокі Н. Наважылавай.
19.15 Тэма дня.
19.35 Вертыкаль. Сустрэчы з перасяленцамі-чарнобыльцамі ў Чырвеньскім раёне.
20.05 Тэлевізійны Дом кіно.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Мы з джаза". М. ф.
23.20 Трэці тайм.
23.50 АРТ-клуб. "Запрашаем у Хрыстафораўск".

ГРТ
11.00, 14.00, 17.00, 22.25, 23.35 Навіны.
11.15 "Ехалі ў трамваі Ільф і Пятроў". М. ф.
12.25 Мультфільм.
12.45 "Джэнтльмен-шоў".
13.15 "У пошуках страчанага". Т. Макарава.
14.20 "Таямніцы старога Лондана".
14.45 Кварэтэ "Вясёлая квампанія".
14.55 Мультытролія.
15.15 "Чароўны свет, або Сінема.
15.40 "Ніко і яго сябры". М. ф.
16.10 ...Да шаснаццаці і старэйшым.
16.35 "Вакол свету".
17.20 "Дзяўчына па імені Лёс".
18.05 Час пік.
18.30 Адгадай мелодыю.
19.00 Тэма.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.45 Гала-прадстаўленне "З Першым красавіка!"
22.10 "Бі першы, Фрэдзі!" М. ф.
0.05 Прэс-экспрэс.

Расія
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00 Весткі.
7.15 Добрай раніцы.
8.05, 15.30 "Клубнічка".
8.35 Караоке па-расійску.
9.10, 18.05 "Санта-Барбара".
13.20 Ці-маркет.
13.25 Аўтограф.
13.30 "Аншлаг" прадстаўляе.
14.00 Мультфільм.
14.10 Іваноў, Пятроў, Сідараў і іншыя.
14.50 Спосаб жыцця.
15.20 Манекен.
15.25, 0.40 Тэлемагазін.
16.15 Там-там навіны.
16.25 Лукамор'е.
16.50 Пагляздзі на сябе.
17.00 Ваша права.
17.15 Новае "Пятае кола".
17.45 Расіяне.
19.35 Добры вечар.
20.15 "Іван Васільевіч мяняе прафесію". М. ф.
22.35 Момант ісціны.
23.05 Гарачая дзесятка.
0.05 На ноч гледзячы.
0.20 Тавары — поштай.

Санкт-Пецярбург
11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 21.55 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Гісторыя кахання".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.45 Мультфільм.
14.10 Тата, мама і я — спартыўная сям'я.
14.45, 21.00 "Вяртанне ў "Адзінокі голуб".
15.35, 20.45 Тэлеслужба бяспекі.
16.10 Праграма "Без назвы" прадстаўляе "Зорны розыгрыш".
16.35 Мультфільмы.
17.00 Увесь гэты цырк.
17.30 Тэлемагазін.
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.10 Кабарэ "Чорны кот".
22.05 Падзея.
22.20 Спартыўны агляд.
22.30 Парадоксы гісторыі.
23.05 "За руховым морам".

НТБ
17.30 "Вуліца Сезам".
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.40 Герой дня.
19.00 "Сем дзён з расійскай прыгажуняй". М. ф., 2-я ч.
19.30 "Укол парасонам". М. ф.
21.45 "Імперыя страсці".
22.40, 23.20 Часінка.
24.00 Меламанія: "Луіз", сапраўдная гісторыя рок-н-рола Тома Алдзіка".

Серада, 2 красавіка

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.45, 17.50 Беларускі гіт-парад.
7.50, 17.40 Эканамікст.
8.00, 13.00, 15.00, 18.00, 24.00 Навіны.
8.10 Абібок.
8.40 Тураб'ектыў.
9.00 Тэлебачанне — школе. Беларуская літаратура. 7-ы клас.
9.35 "Уся каралеўская рáць". М. ф., 3-я ч.
10.35 Мульціклуб.
11.05, 18.20 "Вежы Фолці". Тэлесерыял. 1-я ч.
12.00 Відзьма-нявідзьма.
15.15 Відзакурс французскай мовы.
15.45 "Наконадні будучыні". "Тэлек-шоў".
16.40 "Я веру ў найлепшае". Фестываль творчасці інвалідаў.
17.10 Арсенал.
19.15 Тэма дня.
19.35 "Год супольнасці".
20.00 Ток-шоў "Гэта мая работа". Спартыўны арбітр.
20.25 Аўта-парк.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.45 "Цэпэр" з місіяй здароўя па ўсім свеце". Відзафільм.
21.50 "Маё каханне". М. ф.
23.10 Канцэртны сезон.
0.10 Каралеўскае паляванне.

ГРТ
11.00, 14.00, 17.00, 22.25 Навіны.
11.15 "Д'Артаньян і тры мушкецёры". М. ф.
12.45 Амерыка з М. Таратутам.
13.15 "У пошуках страчанага". Б. Чыркоў.
14.20 "Таямніцы старога Лондана".
14.45 Кактус і К.
14.55 До-мі-соль.
15.15 Кліч джунгляў.
15.40 "Ніко і яго сябры".
16.10 ...Да шаснаццаці і старэйшым.
16.35 "Вакол свету".
17.20 "Дзяўчына па імені Лёс".
18.00 Футбол. Чэмпіянат Расіі.
20.00 Час.
20.45 "Год цяляці". М. ф.
22.35 "Песня-96".
23.20 Прэс-экспрэс.

Расія
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00 Весткі.
7.15 Добрай раніцы.
8.05, 15.30 "Клубнічка".
8.35 L-клуб.
9.10, 18.05 "Санта-Барбара".
13.20 Ці-маркет.
13.25 Аўтограф.
13.30 Акно.
13.55 Рэпарцёр.
14.10 Іваноў, Пятроў, Сідараў і іншыя.
14.50 Суайчыннікі.
15.20 Экспавеснік.
16.15 Там-там навіны.
16.25 Лукамор'е.
16.50 Пагляздзі на сябе.
17.00 Мультфільм.
17.15 Людзі. Грошы. Жыццё.
17.45 Расіяне.
19.35 Добры вечар.
20.20 "Забойства на Жданаўскай". М. ф.
22.35 Галіна Уланава ў праграме "Царская ложа".
23.15 Кафэ "Абломаў".
24.00 На ноч гледзячы.
0.15 Тавары — поштай.
0.35 Тэлемагазін.

Санкт-Пецярбург
11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 21.55 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Гісторыя кахання".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
14.10 Асабістая справа.
14.45, 21.00 "Вяртанне ў "Адзінокі голуб".
15.35, 20.45 Тэлеслужба бяспекі.
16.10 Яшчэ адна Расія.
16.50 "Вуокса". Тэлефільм.
17.00 Тыдзень дзіцячай музыкі.
17.30 Тэлемагазін.
18.40 Вялікі фестываль.
19:15 Спорт.
20.15 Храм.
22.05 Падзея.
22.20 Спартыўны агляд.
22.30 "Тэлекампакт".

НТБ
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.40 Герой дня.
19.00 "Сем дзён з расійскай прыгажуняй". М. ф., 3-я ч.
19.30 "Грабніца Лігейн". М. ф.
21.45 "Круты Уокер: правасуддзе па-тэхаску". М. ф.
22.40 Часінка.
23.20 "Футбольны клуб" прадстаўляе чэмпіянат Расіі.
0.10 Меламанія: "Ролінг Стоунз".

Чацвер, 3 красавіка

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.45, 17.50 Беларускі гіт-парад.
7.50, 17.40 Эканамікст.
8.00 Аўта-парк.
8.10 Вертыкаль.
8.40 "У краі легендаў". Д. ф.
9.00, 15.10 Мультфільмы.
9.20 Творцы.
9.50 Музыка без межаў.
10.15, 18.20 "Вежы Фолці". 2-я ч.
11.10 Тэлевізійны Дом кіно.
11.45 Госці ў дом.
12.15 Каралеўскае паляванне.
13.00, 15.00, 18.00, 24.00 Навіны.
16.00 Творцы
16.20 Тэлебачанне — школе. Беларуская літаратура. 11-ы клас.
17.10 Урокі Н. Наважылавай.
19.15 Тэма дня.
19.35 Вясна сялянскіх клопатаў.
19.45 АРТ-клуб. Монаспектакль.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Тэлебарометр".
22.05 "Бляск і убоства куртызанак". М. ф., 1-я ч.
23.05 Цёмны пакой.
23.30 "Крок".

ГРТ
11.00, 14.00, 17.00, 22.50 Навіны.
11.15 "Д'Артаньян і тры мушкецёры". М. ф.
12.50 Відавочнае-неверагоднае.
13.15 "У пошуках страчанага". Э. Рознер.
14.20 "Легенды вострава скарбаў". Мультсерыял.
14.45 Востраў Чунга-Чанга.
15.05 До-мі-соль.
15.40 "Ніко і яго сябры".
16.10 ...Да шаснаццаці і старэйшым.
16.35 "Вакол свету".
17.20 "Дзяўчына па імені Лёс".
18.05 Час пік.
18.30 "Джэнтльмен-шоў".
19.00 "Мая сям'я".
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.45 "Блукаючая куля". М. ф.
23.00 Фестываль песні ў Сан-Рэма.
23.35 Прэс-экспрэс.

Расія
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00 Весткі.
7.15 Добрай раніцы.
8.05, 15.30 "Клубнічка".
8.35 Бясконцае падарожжа.
9.10, 18.05 "Санта-Барбара".
13.20 Ці-маркет.
13.25 Аўтограф.
13.30 Тэлетэатр. "Пакінутая".
14.10 Іваноў, Пятроў, Сідараў і іншыя.
14.50 На парозе стагоддзя.
15.20 Ваш партнёр.
15.25 Тэлемагазін.
16.15 Там-там навіны.
16.25 Лукамор'е.
16.50 Пагляздзі на сябе.
17.00 "Цёмная" для П. Буніча.
17.15 Выбраныя.
17.45 Расіяне.
19.35 Добры вечар.
20.20 Канцэрт, прысвечаны Дню ўнутраных войскаў МУС.
22.35 Арэна для сенсацый.
23.00 Па вашых пісьмах.
23.45 На ноч гледзячы.
24.00 Тавары — поштай.

Санкт-Пецярбург
16.05, 21.00 "Вяртанне ў "Адзінокі голуб".
16.55 Дзіцячае ТБ.
17.30 Тэлемагазін.
18.40 Вялікі фестываль.
18.55, 21.55 Інфарм ТБ.
19.15 Спорт.
19.20 "Гісторыя кахання".
20.10 Асабістая справа.
20.45 Тэлеслужба бяспекі.
22.05 Падзея.
22.20 Спартыўны агляд.
22.30 Дом кіно.

НТБ
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.40 Герой дня.
19.00 "Сем дзён з расійскай прыгажуняй". М. ф., 4-я ч.
19.30 "Крумкач". М. ф.
21.45 "Круты Уокер: правасуддзе па-тэхаску". М. ф.
22.40, 23.20 Часінка.
24.00 "Цар Эдзіп". М. ф.

Пятніца, 4 красавіка

Беларускае тэлебачанне
7.30 Ранішні кактэйль.
7.45, 17.40 Беларускі гіт-парад.
7.50, 17.45 Эканамікст.
8.00, 13.00, 15.00, 18.00, 23.55 Навіны.
8.10 "Тэлебарометр".
8.20 "Маналог на фоне тайгі". Д. ф.
8.30 Бархатны сезон.
9.00 Тэлебачанне — школе. Беларуская літаратура. 11-ы клас.
9.40 "У крузе задыяка". Фільм для дзяцей.
10.00 "Усе мы родам з дзяцінства". III Усебеларускі тэлефестываль юных талентаў.
10.55 "Дата". Тэленарыс пра дырэктара НДІ неўралогіі І. П. Антонава.
11.25, 18.20 "Вежы Фолці". 3-я ч.
12.20 Зорная ростань.
13.15 "Іванава дзяцінства". М. ф.
14.45 "Арэшак". Д. ф.
15.15 Відзакурс французскай мовы.
15.45 Мультфільм.
16.45 Сядзіба.
17.15 Наваколле.
19.15 Тэма дня.
19.35 Міжнародны кур'ер.
19.55 "У джазе толькі дзяўчаты". Забаўляльная праграма.
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.50 "Бляск і убоства куртызанак". М. ф., 2-я ч.
22.55 Акалада.
23.25 Конны спорт. Чэмпіянат Беларусі.

ГРТ
11.00, 14.00, 17.00, 23.25 Навіны.
11.15 "Д'Артаньян і тры мушкецёры". М. ф.
12.30 "Джэнтльмен-шоў".
13.00 Праграма "Сузор'е "Трыумф".
14.20 "Легенды вострава скарбаў".
14.45 "Мар'я-майстрыха". М. ф.
16.00 Рок-урок.
16.30 "Магія: свет звышнатуральнага".
17.20 "Дзяўчына па імені Лёс".
18.15 Чалавек і закон.
18.45 Поле цудаў.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.45 "Пры першых праблісках зары". М. ф.
22.40 Пагляд.
23.40 "Дурны, але дысцыплінаваны". М. ф.
1.25 Прэс-экспрэс.

Расія
7.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00 Весткі.
7.15 Добрай раніцы.
8.05, 15.30 "Клубнічка".
8.35 "Гарадок".
9.10, 18.05 "Санта-Барбара".
13.20 Ці-маркет.
13.25 Аўтограф.
13.30 Хто мы?
14.10 Іваноў, Пятроў, Сідараў і іншыя.
14.50 Залатая карта Расіі.
15.20 Паліха, 14.
15.25, 0.40 Тэлемагазін.
16.15 Там-там навіны.
16.25 Лукамор'е.
16.50 Пагляздзі на сябе.
17.00 Нічога, акрамя...
17.15 Парламенцкі веснік.
17.45 Расіяне.
19.35 Добры вечар.
20.15 "Падмаскоўныя вечары". М. ф.
22.35 Настальгія па Андрэі.
23.20 Начны экспрэс.
0.05 На ноч гледзячы.
0.20 Тавары — поштай.

Санкт-Пецярбург
11.55, 13.55, 15.55, 18.55, 21.55 Інфарм ТБ.
12.10, 19.20 "Гісторыя кахання".
13.00 Тэрмін адказу — сёння.
13.45 "Помнік". Тэлефільм.
14.10 Ток-шоў "Наўздагад".
14.45, 21.00 "Вяртанне ў "Адзінокі голуб".
15.40, 20.45 Тэлеслужба бяспекі.
16.10 Нараджэнне музыкі.
16.30 "Стань музыкаю, слова".
16.50 Раўнеяцца каханне...
17.30 Тэлемагазін.
18.40 Вялікі фестываль.
19.15 Спорт.
20.15 Праграма "Без назвы" прадстаўляе "Зорны розыгрыш".
22.05 Падзея.
22.20 Спартыўны агляд.
22.30 Раман з героем.
23.10 "Фрэйд". Серыял. 1-я ч.

НТБ
17.30 Футбольны клуб.
18.00, 21.00, 23.00 Сёння.
18.40 Герой дня.
19.00 "Сем дзён з расійскай прыгажуняй". М. ф., 5-я ч.
19.30 "Падзенне дома Ашэраў". М. ф.
21.45 "Круты Уокер: правасуддзе па-тэхаску". М. ф.
22.40, 23.20 Часінка.
23.45 "Паскуаліна "Сем прыгажунь". М. ф.

Субота, 5 красавіка

Беларускае тэлебачанне
8.00, 15.00, 21.00 Навіны.
8.15 Здароўе.
8.45 Усё пра ўсё.
9.10 "Танга, танга". Фільм-канцэрт.
9.45 Урокі Н. Наважылавай.
10.15 Рэгіён.
10.45 "Лёс мой і надзея".
11.15 "Вока". Пра рэкламу і не толькі...
11.35 "Музычная абойма". Вынікі тыдня.
11.50 Шматгалоссе.
12.20 Запрашаем на вячоркі.
12.50 "Vixi". Алесю Адамовічу прысвячаецца". Тэлефільм.
13.10 Творцы.
13.40 Тэлеспорт.
14.25 Чэмпіянат Беларусі па футзале.
15.20 "Воля Сусвету". М. ф.
16.25 "Крок". "Рызыка-версія". Тэлегульня.
16.55 Беларускі дом.
17.30 Зорная ростань.
18.00 Галерэя.
18.40 "Гісторыя Сіньхуа". М. ф.
20.15 Гісторыя кахання.
20.40 Калыханка.
21.45 Тэленавігатар.
22.05 "Сон смешнага чалавека". Фільм-спектакль.
23.10 Відзьма-нявідзьма.

ГРТ
7.00 "Два доўгія гудкі ў тумане". М. ф.
8.20 "Болек і Лёлек".
8.45 Хатняя бібліятэка.
9.00, 14.00, 17.00 Навіны.
9.10 Слова пастыра. Мітрапаліт Кірыл.
9.30 Не зявай!
10.00 Ранішняя пошта.
10.35 Смак.
10.55 Запрашэнне да музыкі.
11.20 "Лёгкае жыццё". М. ф.
12.50 Праграма "Паехалі!"
13.30 Відавочнае-неверагоднае.
14.20 У свеце жывёл.
15.00 Матч зорак расійскага баскетболу.
17.20 "Саюзмультфільм" прадстаўляе...
18.15 "За двума зайцамі". М. ф.
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час.
20.55 "Згубленыя ў часе". М. ф., 1-я ч.
22.00 "Каламбур".
22.35 "Эльдарада". М. ф.

Расія
7.00 Ранішні экспрэс.
8.00 Мемарына. Тэлегульня.
8.25 Медыцынскі веснік.
8.35 Добрай раніцы, краіна!
9.15 Клуб "Адрэналін".
9.30 Пілігрым.
10.00 Весткі ў адзінаццаць.
10.15 "Як многа дзяўчат цудоўных..."
10.55 Рамансіяда-97.
11.05 Лепшыя гульні НБА.
12.00 Ананімныя суразмоўцы.
12.30 "Пазт у Расіі — больш, чым паэт".
13.00 Весткі пра...
13.20 "Працістаянне".
14.15 Караоке па-расійску.
14.45 Двайны партрэт.
15.15 Мультфільм.
15.25 Бясконцае падарожжа.
15.55 Футбол. Чэмпіянат Расіі.
17.55 Суботні вечар з Юрыем Куклачовым.
19.00 Весткі.
19.35 Сам сабе рэжысёр.
20.10 Зусім сакрэтна.
21.10 "Месячныя горы". М. ф.
23.30 Рэпарцёр.
23.50 Бокс. Матч на званне чэмпіёна свету сярод прафесіяналаў.
0.50 Праграма "А".

Санкт-Пецярбург
9.05 "Гонар маю".
9.35 "Дзень казак". Тэлефільм для дзяцей.
10.05 "Інспектар Гэджэт".
10.30 "Згублены свет медузы".
11.20 Ток-шоў "Наўздагад".
11.55, 13.55, 15.55, 18.55 Інфарм ТБ.
12.10 Да 60-годдзя Пецярбургскага ТБ.
14.10 Яшчэ адна Расія.
14.45 Расійская сядзіба.
15.10 Гістарычныя расследаванні.
16.10 Спартыўны агляд.
16.30 Гульня "Лато-бінга".
17.30 Тэлемагазін.
18.40 Вялікі фестываль.
19.25 Музычны рынг. Новае пакаленне.
20.55 Свецкая хроніка.
21.10 Блеф-клуб.
21.45 "Парад парадаў" прадстаўляе групу "Іванушкі-інтэрнэшнл".
22.35 Экспрэс-кіно.
22.55 "Сакрэт вінаробства". М. ф.

НТБ
17.00 Час "Ч".
17.30 "Дог-шоу". Я і мой сабака.
18.00, 21.00 Сёння.
18.30 "Сем дзён з расійскай прыгажуняй". М. ф., 6-я ч.
19.00 "Чырвоная маска смерці". М. ф.
20.45 Лялькі.
21.45 Надоечы-66.
22.30 Шоў "Імперыя страсці".
23.10 "Футбольны клуб" прадстаўляе чэмпіянат Расіі.
24.00 "Плэйбой-шоў".

Нядзеля, 6 красавіка

Беларускае тэлебачанне
8.00 "Кактэйль па нядзелях". Інфармацыйна-забаўляльная праграма.
9.00 Тэлебом.
9.30 "Уся справа ў капелюшы".
10.00 Вяршыня свету. Тэлевіктарына.
10.35 "Усё нармальна, мама!"
11.05 Тураб'ектыў.
11.25 "Вайна ў паветры".
11.50 Вяскоўцы.
12.20 "Наконадні будучыні". "Тэлек-шоў".
13.00 Мультфільм.
13.10 Алімп.
13.30 Творцы.
14.00 Кампутарны палігон.
14.25 "Апладысменты". Муз. праграма.
15.00 Навіны.
15.15 "Унікум". Тэст-гульня.
15.50 "Сялянскаму роду няма пераводу". Відэафільм.
16.00 Гандбол. Чэмпіянат Еўропы. Мужчыны. Беларусь — Македонія.
17.25 "Крок". "Оскар". Тэлегульня.
18.00 "Час для роздуму". М. ф.
19.05 Абібок.
19.40 Калыханка.
20.00 Рэзананс.
20.50 Спартыўны тэлекур'ер.
21.10 Тэлебарометр.
21.25 Ток-шоў "Карамболь".
22.00 "Таварыцё... мне цікава". М. ф.
23.25 Бархатны сезон.

ГРТ
7.00 "Чалавек, якому пашанцавала". М. ф.
8.25, 16.00 Мультфільмы.
9.00, 14.00, 22.15 Навіны.
9.15 Бесталковыя нататкі.
9.30 Пакуль усе дома.
10.10 Ранішняя зорка.
11.00 "Служу Расіі!"
11.30 Іграй, гармонік любы!
12.00 Праведныя гісторыі.
12.25 "Падводная адысея каманды Кусто".
13.20 Смехапанарама.
14.20 "Сімфанічныя таямніцы".
14.45 "Клуб падарожнікаў".
15.30 Вяртанне Трэццякоўкі.
16.25 "Адзін на адзін".
16.55 Шчаслівы выпадак.
17.55 "Картуш". М. ф.
20.00 Час.
20.35 Кінаафіша.
20.40 "Згубленыя ў часе". М. ф., 2-я ч.
21.45 Футбольны агляд.
22.25 "Мая марачка". М. ф.

Расія
7.00 Ранішні экспрэс.
7.55 "Солці". Тэлесерыял.
8.20 Гандлёвы дом "Ле Монці".
8.35 Добрай раніцы, краіна!
9.15 Ва ўсіх на вуснах.
9.30 Прысяга.
10.00 Весткі ў адзінаццаць.
10.15 Расійскае лато.
10.55 Мода.
11.00 Кніжная лаўка.
11.25 Чалавек на Зямлі.
11.50 Сад культуры.
12.15 Мультфільм.
12.30 21 кабінет.
13.00 Весткі.
13.20 "Працістаянне".
14.05 Іосіф Кабзон. Развітальны тур.
14.20 Чароўны свет Дыснэя.
15.15 Рэпартаж ні аб чым.
15.30 Доўгань-шоў.
16.00 Увесь свет. Праграма Л. Млечына.
16.40 Гарачая тэма з А. Гурновым.
16.55 "Адзін супраць усіх". Тэлегульня.
17.10 Сітуацыя.
17.25 L-клуб.
17.55 Гараскоп.
18.10 "Аншлаг" прадстаўляе.
18.45 РТР у гасцях у тэлегледачоў.
19.00 Люстэрка.
20.00 Клуб славутых дэтэктываў.
20.30 Футбол без межаў.
21.25 Валерый Залатухін у праграме "Калізей".
22.00 У Ксюшы.
22.30 "Глава другая. Дом спатканняў". Д. ф.
23.30 Рэк-тайм.

Санкт-Пецярбург
8.30 Гаючае слова.
9.05 Тата, мама і я — спартыўная сям'я.
9.35 Авертайм.
10.05 "Інспектар Гэджэт".
10.30 "Паляўнічыя".
11.20 "Старое танга". Галіна Уланава.
11.55, 13.55, 15.55, 18.55 Зваротны адлік.
12.10 "Аляксандр Неўскі". М. ф.
14.10 Яшчэ адна Расія.
15.10 Іграе піяніст Данг Тхай Шон.
15.30 "На струнах памяці".
16.10 Спартыўная праграма.
16.40 Дзіцячае ТБ.
17.30 Тэлемагазін.
18.35 Скарбы Пецярбурга.
19.25, 22.35 "Жорсткі раманс". М. ф., 1-я, 2-я ч.
20.30 Расійскія імператарскія яхты.
20.45 Мультфільм для дарослых.
20.55 Ва ўсіх на вачах.
21.10 Нсу конюх.
21.55 Міжнародны агляд.

НТБ
17.30 Праграма М. Фаменкі "Расійскія цвікі".
18.00 Сёння.
18.30 "Сем дзён з расійскай прыгажуняй". М. ф. Закл. ч.
19.00 "Гангстэрскія хронікі: амерыканская гісторыя".
20.00 Вынікі.
21.00 "Піраты". М. ф.
23.15 Трэцяе вока.
23.55 "Плэйбой-шоў".

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012

Sport-Спорт

Лепшая баскетбалістка Беларусі — Наталля Краўчук

Газета "Спартыўная панарама" правяла апытанне сярод трэнераў і спецыялістаў баскетболу, каб вызначыць лепшую баскетбалістку Беларусі сезона 1996-1997 года. У выніку пераважная большасць спецыялістаў аддала свае галасы за баскетбалістку з каманды "Гарызонт" Наталлю Краўчук. Другое месца атрымала таксама "гарызонтаўка" — Жанна Гарадзецкая. Трэцяе — Таццяна Троска ("Алімпія", Гародня).

Сучаснае пяцібор'е: беларусы наперадзе

Міжнародны турнір у летувіскім Каўнасе вызначыў, што ў Беларусі някепскія пяцібор'цы. У выніку спецыялісты лічаць, што самыя лепшыя з іх — Павел Доўгаль, Андрэй Смірноў, Аляксандр Сялецкі і Сяргей Коршун — хутчэй за ўсё складуць зборную Беларусі, якая паедзе на кваліфікацыйны міжнародны турнір у Партугалію.

Шахматы: жанчыны змагаюцца больш рашуча, чымся мужчыны

У Нацыянальным палацы шахмат і шашак у Менску завяршыўся чэмпіянат Беларусі па шахматах сярод жанчын. Спартыўныя каментатары, а разам і балельшчыкі з задавальненнем адзначылі, што назіраць за спаборніцтвамі было тым больш цікава, што практычна ўсе шахматысткі на турніры імкнуліся не рабіць тактычных нічыіх, а змагаліся да канца. Гэтым сёлетні жаночы чэмпіянат прыкметна адрозніваўся ад мужчынскага, хоць трэба было змагацца 11 дзён без ніводнага выхаднога! У выніку першае месца атрымала міжнародны гросмайстар з Віцебска Раіса Эйдэльсон, якая набрала 9 ачкоў. Другое месца заняла Таццяна Каспарава з Магілёва — 8,5 ачка, выканаўшы нарматыў майстра. На трэцім месцы — майстар спорту з Менска Таццяна Загорская.

З самых маладых шахматыстак на чэмпіянаце-97 звярнула на сябе ўвагу спецыялістаў 13-гадовая Надзя Палівода з Менска. Яна гуляе вельмі ўдумліва для свайго ўзросту, мае ўпарты характар, таму ёй прадказваюць добрыя спартыўныя перспектывы.

20 лепшых амазонак на цудоўных конях

У манежы Рэспубліканскага цэнтра коннага спорту і конегадоўлі 20 лепшых амазонак Беларусі на цудоўных конях разыгрывалі прызы зімовага чэмпіянату краіны па выездцы. Відовішча прыгожае, што і казаць. Асаблівая ўвага гледачоў была прыцягнутая да спаборніцтва за званне чэмпіёнкі Беларусі па праграме Вялікага прыза. Аматары прагназавалі прадракалі гэты тытул Таццяне Жэлабковіч ці Святлане Еўшчык. Але здарылася іншае. Сапраўдным сюрпрызам нават для спецыялістаў, паведаміў суддзя вышэйшай нацыянальнай катэгорыі Яраслаў Сарнацкі, стала выступленне Галіны Смысловай на кані па мянушцы Драгун. Справа ў тым, што гэтага неблагога скакуна нейкім чынам перадавалі ў свой час у Маскву і так "заездзілі", што ў канцы 1994 года вярнулі дадому практычна хворым. Але трэнер Г. Седакоў верыў, што каня яшчэ можна выратаваць для "вялікага спорту", і больш года ўпарта яго даглядаў, у чым яму дапамагала Галіна Смыслова. І вось вынік іхняй працы — перамога на чэмпіянаце. Другое месца заняла Таццяна Жэлабковіч на Габоі, трэцяе — Ірына Ладуцька на Хірамасе.

Падрыхтаваў У. ВЕРАБЕЙЧЫК.

З нагоды

ПАЭТ З МІЛІЦЭЙСКІМІ ПАГОНАМІ

Прызнацца, прыемна здзівіла газета Міністэрства ўнутраных спраў Беларусі "На страже". Крыху і прыкра, але прывычна было, пераглядаючы яе, адзначаць, што яна выпускаецца цалкам на расійскай мове, хоць чытаюць жа яе і беларусы, у тым ліку з міліцэйскімі пагонамі. Дарэчы будзе дадаць, што зусім яшчэ нядаўна ў міліцыі існавалі актыўныя суполкі Таварыства беларускай мовы. Ну, а што і супрацоўнікі міліцыі не толькі не цураюцца мовы беларусаў, але і валодаюць ёю выдатна, доказвае яшчэ раз маёр міліцыі са Слуцка Кастусь Цыбульскі, паэтычны твор якога і надрукавала газета "На страже". Гэта паэма, як пазначыў сам аўтар, прысвечаная гісторыі стварэння слуцкай міліцыі. Але не толькі, інакш не атрымаўся б мастацкі твор. А ён сапраўды атрымаўся, з чым можна сардэчна павіншаваць Кастуся Цыбульскага.

Адзначым яшчэ, што невялікую, але ёмістую прадмову да паэтычнага твора маёра міліцыі са Слуцка напісаў генерал-лейтэнант, вядомы пісьменнік і аўтар папулярных дэтэктыўных твораў Мікалай Чаргінец. "З верай у добро" — так азагалавіў ён свой уступ, які мы падаем цалкам.

"У наш век, — піша Мікалай Чаргінец, — калі энергія зла заражае масы людзей, пераўтвараючы іх у паляўнічых на сябе падобных, ад чаго, здараецца, парасткі дабра засыхаюць ад бяздушнасці і цынізму, хамства і хлусні, вельмі важна супрацьстаяць усяму гэтаму, каб захаваць дабрыню і міласэрнасць у душах.

Чытаючы паэтычныя творы інспектара міліцыі па справах непаўналетніх Слуцкага гарадскога аддзела ўнутраных спраў маёра міліцыі Канстанціна Цыбульскага, адразу ж адчуваеш, пазнаеш у аўтары асобу, якая да самаадданасці любіць сваю зямлю, шырока і глыбока глядзіць на свет і жыццё.

... У сваёй паэме "Вецер эпохі" Канстанцін Цыбульскі праводзіць гістарычныя паралелі, імкнучыся выкрыць зло, якое прынеслі злавесны 37-ы, пракляты 41-ы і вайна ў Афганістане.

Творчасць патрабуе вялікіх маральных і фізічных сілаў, бяссонных начэй. Здавалася б, што чалавек, днямі і начамі несучы цяжкую службу, не ў стане займацца творчасцю. І падумалася: як здорава, што К.Цыбульскі, стоячы на мяжы зла і дабра, штодзень назіраючы пакуты людзей, сутыкаючыся з тымі, хто прагне жыць за кошт іншых, знаходзіць час і сілы, каб паразважаць пра сутнасць жыцця, заклікаць людзей да дабрыні. Упэўнены, што чытач знойдзе ў новай паэме Кастуся Цыбульскага не толькі нешта новае з гісторыі роднай зямлі, але і адчуе меладычнасць і багацце роднай мовы".

Прапануем чытачам пазнаёміцца з фрагментамі заключнай часткі згаданай паэмы "Вецер эпохі". (Загаловак рэдакцыйны).

Кастусь ЦЫБУЛЬСКІ

Вінаваты людзі

Не пяюць фанфары нам,
Ні ў Маскве, ні ў Гродна,
У труне адна цана —
Ордэн пасмяротна...
Так вякі яно было,
Так вякамі будзе.
На "нажах" добра і зло —
Вінаваты ж людзі.
Кожны хоча піць, гуляць,
Есці асятрыну.
На сумленне напляваць,
На людзей, краіну.
Кожны хоча "Мерсэдэс",
Яхту на Канарах.
І дарма, што рэжуць лес
Немцам за даляры.
На законы ставяць крыж,
Нахапаў — і ў цану.
Кожны хоча ў Парыж
З маладой жанчынай.
І законы — не слупы,
Абыходзіць можна.
Беларус наш не сляпы,
Толькі асцярожны.
....
Беларусь — тваё дзіця
У бальнічнай робе.
Цэзій, стронцый у касцях,
А ў душы — Чарнобыль.
Ля вянкоў гарыць свяча
І крывавяць раны...
У матуліных вачах
Водбліскі Афгана.
Брацкай магілкай Чачня
Для Расіі стала.
Распаўзаецца штодня
Гідра крыміналу.
Рэвальверы і нажы,
Кілеры за грошы.
Міліцэйскія крыжы
У вянках прыгожых.
Так вякі яно было,
Так вякамі будзе.
На "нажах" добра і зло, —
Вінаваты ж людзі.

Вялікдзень

У старых фаліянтах

Нашаму самаму, мабыць, значнаму хрысціянскаму святу — Вялікадню папярэднічаў вялікі пост. Напачатку звычаю абмежавання сябе прытрымліваліся вельмі строга. Нават каралі не дазвалялі сабе спажываць "кулінарных уцехаў". Пішуць, што вялікі князь Вялікага Княства Літоўскага і кароль Польшчы Жыгімонт, празваны Старым, вельмі любіў есці гармушку. Гэтая звычайная на посныя дні страва беларусаў складаецца, як вядома, з падсаладжанага кіпенню і накрышанага хлеба, пераважна падсушаных скарынак. Заможныя людзі, апроч кашы, капусты, мелі магчымасць спажываць розныя рыбныя стравы ды селядцоў. Перад самым Вялікаднем, калі посная ежа ўжо добра абрыдзела, падзілі ў багатых дварах "паховіны селядца", якога "за кару" вешалі на дрэве.

Вялікдзень, як вядома, пераняў некаторыя паганскія абрады. Да такіх рэліктаў належыць і звычай фарбаваць яйкі, што здаўна лічыліся сымболямі жыцця. Чырвоныя, часта аздобленыя адметным арнаментам яйкі каралявалі на святочных сталах, імі, пасвенчанымі ў бажніцы, разгуляліся. "Пісанкі" былі забаўкамі дзеткам і дарослым. Іх магічная моц выкарыстоўвалася і пад час сяўбы.

Святочныя сталы вызначаліся багаццем. Нават бедныя людзі рыхтавалі некалькі мясных страваў, пераважна вэнджаных. Без паляндвіцы, кумпяка, кілбасы не абыходзілася ніводная сям'я.

Дык што ўжо казаць пра магнатаў. Вось як апісаны святочныя велікодны (сярэдзіны XVII ст.) стол князя Сапегі ў Дзярэчыне, што каля Зэльвы:

"Стаялі чатыры аграмаднейшыя дзікі, значыць, колькі пораў году; кожны вепр меў у сабе печаныя кумпякі, кілбасы і парасяты. Кухар чароўнае паказаў майстэрства — спёк цалкам гэтых дзікоў. Стаяла і 12 аленяў, таксама цалкам упечаных, з залацістымі рагамі. Алені былі напханыя рознай дробнай дзічынаю — зайцамі, цецерукамі, курапаткамі, дудакамі (дрофамі — З.С.). Гэтыя алені ўяўлялі 12 месяцаў. Вакол пірагі вялікія, столькі, колькі тыдняў у годзе, значыць 52. Апроч гэтага, было 365 бабак, столькі, колькі дзён. На ўсіх малюнкі, надпісы, не адзін госць толькі чытаў, а не еў. Былі і чатыры кубкі... з віном яшчэ караля Сціпана. Сярэбраных конавак дванаццаць з віном часоў Жыгімонта. І пяцьдзесят дзве барэлкі, таксама сярэбраныя, і было ў іх віно кіпрскае, гішпанскае ды італьянскае. Далей — 365 збанкоў з віном венгерскім... А дзеля дворскай чэлядзі — 8700 квартаў мёду — гэта значыць, колькі гадзінаў у годзе".

Але і такія бяседныя сталы не былі самымі багатымі, зазначае мемуарыст. Ён, відаць, бачыў і больш шыкоўныя прыёмы, прыкладам, у вялікага князя і караля Жыгімонта Аўгуста.

Суцешым сябе тым, што такая непатрэбная зрэшты раскоша пустошыла, як кажуць, кішэню ды руйнавала здароўе.

Вычытаў З.С.

Даты і падзеі ў сакавіку

28 — 405 гадоў з дня нараджэння (1592) Яна Амоса Каменскага, знакамітага чэшскага педагога-гуманіста, заснавальніка новай прагрэсіўнай педагагічнай сістэмы.

— 55 гадоў таму (1942) загінуў Міхась Сільніцкі, удзельнік партызанскага руху на Віцебшчыне. Пасмяротна яму было прысвоена званне Героя Савецкага Саюза.

29 — 360 гадоў таму (1637) "литовские купцы Родивонка Данилов сын с товарищи, могилевцы... 7 человек с продажным вином на 7-ми возах" ехалі ў Вязьму "по уговору вяземских кобатчиков". Мажайскі ваявода затрымаў іх і выслаў назад пад наглядам казацкага атамана.

30 — Вялікдзень па календары каталіцкай канфесіі.

31 — 90 гадоў таму (1907) на пасяджэнні "Отделения русского языка и словесности" Расійскай Акадэміі навук абмяркоўвалася "Записка" славутага нашага земляка, мовазнаўца Мікалая Янчука, у якой ён прапанаваў "перавыдаваць творы беларускай народнай творчасці ў старых і наогул рэдкіх запісах і выдаць "спробы беларускай мастацкай літаратуры", пераважна першай палавіны XIX стагоддзя. Акадэмікі пагадзіліся з такой прапановай, але "западно-руссы" зрабілі ўсё, каб выданне не адбылося.

У сакавіку:

— 300 гадоў таму (1697) расійскі стольнік П.А.Талстой, які наведаў ВКЛ, пісаў: "Город Могилёв велик, и около города посады великие, много в посадах садов. Тот город Могилёв много больше Смоленска. Кругом посадов город земляной, от реки Днепра зачат и паки к реке Днепру приведен. Верхний город земляной же, зело высок; в городе двое проезжих ворот каменных да двое деревянных, башен кругом нет. В Могилёве живут купецкие люди. Тот город каменный, называется королевская экономия... В том городе Могилёве много живёт евреев, и зело богаты и домы имеют изрядные. Мещанских домов в Могилёве и на посаде с 20000... улицы вымощены диким камнем... в рядах лавки каменные..."

— 90 гадоў таму (1907) наш славуты мовазнаўца Яўхім Карскі закончыў працу над артыкулам пра знакамітую беларускую "Энеіду навыварат".

— 425 гадоў таму (1572) у Нідэрландах, якія з 1556 года знаходзіліся пад уладай Іспаніі, успыхнула паўстанне, спачатку на поўначы краіны, а пасля і ў паўднёвых правінцыях. Праз чатыры гады паўстанцы перамаглі захопнікаў, але пазней тым зноў удалося акупаваць поўдзень краіны. І толькі ў 1609 годзе Іспанія мусіла прызнаць незалежнасць Рэспублікі злучаных правінцый, што ўтварылася на поўначы Нідэрландаў.

У красавіку:

1 — 440 гадоў таму (1557) у Вялікім Княстве Літоўскім была прынятая "Устава на валокі" — закон дзеля правядзення валочнай меры. Паводле "Уставы на валокі" ў дзяржаўных маёнтках зямля наразалася на стандартныя ўчасткі — валокі. Кожная валока ў залежнасці ад якасці зямлі мела ад 30 да 46 маргоў (30 маргоў — 21,36 гектара). Усе павіннасці сялянам налічваліся з валокі, розніца ў аплаце залежала ад якасці зямлі (валокі: добрыя, сярэднія, кепскія і зусім кепскія).

— 75 гадоў таму (1922) нарадзіўся Алесь Салавей, адзін з сама таленавітых нашых паэтаў. Жыў і памёр у эміграцыі.

— 80 гадоў таму (1917) у Менскім гарадскім тэатры адбыўся першы беларускі спектакль. Ставілі п'есы "Паўлінка" і "Рысь". Гэты дзень можна лічыць пачаткам існавання "Таварыства беларускай драмы і камедыі". Адным з стваральнікаў "Таварыства" быў пісьменнік Ядвігін Ш.

— 50 гадоў таму выйшаў першы нумар газеты "Аўтазаводзец" — органа Менскага аўтамабільнага завода.

2 — 420 гадоў таму (1577) каралеўскі пасланец Станіслаў Карыцкі, спецыяльна накіраваны "на увязывание права магдэбурского паном мещаном места господарского Могилёвского" дакладваў (на беларускай мове!) пра выкананне каралеўскага даручэння і пра зроблены ім інвентары вопіс горада: "домов с боярскими і поповскими волны дванадцать сот шестьдесят один дом... пустопляцов 6. А в рынку комор і клетей крамных 137. Ятоок резніцких 17..."

— 190 гадоў таму (1817) Андрэй Тадэвуш Банавентура Касцюшка даў вольную сваім сяхновіцкім сялянам.

— 165 гадоў з дня нараджэння (1832) Паўла Баброўскага, гісторыка і этнографа, аўтара грунтоўнага даследавання "Матэрыялы для геаграфіі і статыстыкі Расіі, сабраныя афіцэрамі генеральнага штаба: Гродзенская губерня" (ч. 1-2. Спб., 1863), дзе даецца апісанне жыцця і гаспадарчых пабудоваў, адзення і страваў, побыту, вераванняў, абрадаў і звычаяў ды іншыя звесткі, а таксама артыкулаў па этнаграфіі Беларусі. Даследаваў беларускія летапісы, гісторыю уніяцкай царквы, права.

Падрыхтаваў З. С.

І смех і грэх

Пачутае "У Лявона"

Дачка апавядае маці пра свайго кандыдата на мужа:
— Ён цудоўны танцор!
— Але ты ж не пойдзеш замуж за хлопца толькі таму, што ён добра танцуе,— спрабуе адгаварыць яе маці.
— Вядома, ён шмат чаго ўмее: лепш за ўсіх пускае кольцы з дыму, файна грае ў карты.

Успаміны

Госць шынка, былы артыст цырка, успамінае:
— У мяне быў сенсацыйны нумар: я пераразаў сваю асістэнтку — маю будучую жонку — на дзве палавіны. Але аднойчы мы разышліся.
— І дзе цяпер жонка?
— У Маскве і ў Адэсе.

Даўняе знаёмства

Сяброўкі гавораць пра знаёмую:
— Як яна пастарэла! А была такая прыгожая.
— Ты даўно з ёю знаёмая?
— З таго часу, як былі равеснікамі.

Спосаб

Сяброўка жаліцца Лёлі:
— Як мне абрыдлі неспадзяваныя госці!
— Я табе дам раду: як пачуеш званок, накінь на сябе плашч, на галаву — капялюшык і адчыняй дзверы. Калі гэта той, каго не любіш, то гаворыш: "Як шкада, цяжка захварэла цёця і мушу ісці да яе".
— А калі хтось жаданы?
— Тады з усмешкай кажаш: "Як ты ў пару — я толькі вярнулася!"

Недахоп

Госця шынка прызнаецца сябрам:
— Ёсць у мяне адна адмоўная рыса. Я шмат часу сяджу перад люстэркам: люблю дзівіцца сваёй прыгажосці.
Яе супакойвае бывалец:
— Які ж то недахоп — у Вас, паненка, проста багатае ўяўленне!

Учуў З.С.

Пры перадруку спасылка на NS абавязковая

Наша Слова (13)

Аўтары надрукаваных матэрыялаў адказваюць за дакладнасць фактаў і іншых звестак. Пункт гледжання аўтара можа не адпавядаць меркаванню рэдакцыі. Рукапісаў рэдакцыя не рэцэнзуе і назад не вяртае.
Індэкс 63865. Замова 434 Наклад 2310 паасобнікаў.

Друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку". 220041, г.Менск, пр. Ф.Скарыны, 79.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана ў друк 26.03.1997 г. у 15 гадзін.

© PDF: Kamunikat.org 2012 © Інтэрнэт-версія: Kamunikat.org 2012